

MEDICINSKA FAKULTETEN

Lunds universitet

Avdelningen för logopedi, foniatri och audiologi

Institutionen för kliniska vetenskaper, Lund

**En utvärdering av *Språkstart Halland*
- hur en regional och kommunal insats med inslag av
gemensam bokläsning kan främja förskolebarns
språkutveckling**

Josefine Almquist Tangen & Julia Lundqvist

Logopedutbildningen, 2020

Vetenskapligt arbete, 30 högskolepoäng

Handledare: Olof Sandgren

Sammanfattning

Syfte: Studiens syfte var att utvärdera effekten av *Språkstart Halland*, en insats med avsikt att främja små barns språkutveckling och öka mängden bokläsning i hemmet.

Metod: I studien deltog barn som hade deltagit i satsningen samt en kontrollgrupp som inte haft någon insats. Deltagarna utgjordes av 29 barn i åldrarna 18-27 månader som testades med utvalda delar ur den svenska versionen av *New Reynell Developmental Language Scale* (NRDLS). Utöver det fick vårdnadshavare också fylla i två formulär, en om familjens läs- och biblioteksvanor samt en kortversion av självskattningsformuläret *Communicative Development Inventory* i svensk översättning (*SECDI*).

Resultat: Signifikanta skillnader mellan gruppernas resultat både gällande förståelse och produktion på NRDLS kunde ses, dock inte för SECDI. Vidare visades inga signifikanta skillnader vid en jämförelse mellan resultat där grupperna delades in efter bokläsningsfrekvens. Inte heller kunde några signifikanta samband ses mellan vårdnadshavarnas utbildningsnivå och resultat på NRDLS och SECDI.

Slutsatser: Resultaten indikerar att en språkfrämjande insats med inslag av gemensam bokläsning främjar barns impressiva och expressiva ordförråd och språkförståelse samt ökar vårdnadshavares medvetenhet kring nyttan med gemensam bokläsning. Insatsen verkar ha en liten effekt på bokläsningsfrekvensen i hemmet, även om skillnaderna mellan grupperna var mindre än förväntat.

Sökord: Gemensam bokläsning, språkutveckling, socioekonomisk status, språkfrämjande insats

Abstract

Purpose: The purpose of this study was to investigate the effect of *Språkstart Halland*, an intervention aiming to foster language development of young children and increase parent-child interactive reading at home.

Method: Participants were children who had access to the project as well as a control group. Twenty-nine children participated, age range 18-27 months. They were assessed on parts of the Swedish version of *New Reynell Developmental Language Scales* (NRDLS). Moreover, caregivers filled out self-reported surveys, evaluating reading- and library habits of the household, and a shorter version of *Communicative Development Inventory* (SECDI).

Result: Significant differences were observed in the results, both in regards to understanding as well as production in NRDLS. However, no such differences were found in the SECDI nor when comparing results in the groups that were divided into reading frequency. Moreover, no significant correlation was found between caregivers' educational qualifications and the results on NRDLS and SECDI.

Conclusion: In sum, the results indicate a tendency in favor of the language-promotional intervention. Additionally, it increased caregivers' awareness of the benefits of parent-child interactive reading. Nevertheless, differences between the groups were less than expected with a small effect.

Keywords: interactive book-reading, language development, socioeconomic status, language-promotional intervention

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	1
Bakgrund.....	2
<i>Språkinläring ur ett inläringsteoretiskt perspektiv.....</i>	<i>2</i>
<i>Förspråklig utveckling.....</i>	<i>3</i>
<i>Jollerutveckling. ....</i>	<i>3</i>
<i>De första ordens stadium.....</i>	<i>4</i>
<i>Ordförrådsexplosionen.....</i>	<i>5</i>
<i>Ordförrådets utveckling.....</i>	<i>5</i>
<i>Skillnad mellan ordproduktion och ordförståelse .....</i>	<i>6</i>
<i>Tidig skriftspråkssocialisation.....</i>	<i>6</i>
<i>Barns språkutveckling i relation till socioekonomisk status .....</i>	<i>7</i>
<i>Gemensam bokläsning.....</i>	<i>8</i>
<i>Nyttan med gemensam bokläsning ur ett långsiktigt perspektiv. ....</i>	<i>10</i>
<i>Språkstimulerande satsningar.....</i>	<i>11</i>
<i>Beskrivning av Språkstart Halland.....</i>	<i>11</i>
<i>Hembesök och språkpaket. ....</i>	<i>12</i>
Syfte	13
<i>Frågeställningar.....</i>	<i>13</i>
<i>Hypoteser.....</i>	<i>13</i>
Metod.....	14
Testmaterial	14
<i>Deltagare.....</i>	<i>16</i>
<i>Procedur.....</i>	<i>17</i>
<i>Etik.....</i>	<i>18</i>
<i>Forskningsetiska överväganden .....</i>	<i>18</i>
Resultat.....	19
<i>Gruppjämförelser och korrelationsanalys.....</i>	<i>21</i>
<i>Frågeställning 1 och 2. Jämförelse mellan.....</i>	<i>21</i>
<i>Frågeställning 3. Jämförelse mellan.....</i>	<i>22</i>

Frågeställning 4. Jämförelse mellan resultat på NRDLS och SECDI mellan barn som exponerades för en stor mängd bokläsning respektive liten mängd bokläsning i hemmet.	22
Frågeställning 5. Beräkningar av sambandet mellan socioekonomisk status och resultat på NRDLS och SECDI.	23
Diskussion	23
<i>Jämförelse mellan undersöknings- och kontrollgruppens resultat</i>	23
<i>Jämförelse mellan undersöknings- och kontrollgruppens bokläsningsfrekvens</i>	23
<i>Jämförelse mellan gruppernas resultat uppdelat efter bokläsningsfrekvens</i>	24
<i>Gruppernas resultat i relation till socioekonomisk status</i>	24
Metoddiskussion	25
Testmaterial.....	25
Deltagare	26
Testprocedur.....	27
Kliniska implikationer och vidare forskning	29
Slutsatser	30
Tack	31
Referenser	32
Bilagor	36
<i>Bilaga 1. Informationsblad till föräldrar i undersökningsgruppen</i>	36
<i>Bilaga 2. Informationsblad till föräldrar i kontrollgrupp</i>	38
<i>Bilaga 3. Samtyckesblankett</i>	40
<i>Bilaga 4. Enkät till föräldrar i undersökningsgrupp gällande läs- och biblioteksvanor</i>	41
<i>Bilaga 5. Enkät till föräldrar i kontrollgrupp gällande läs- och biblioteksvanor</i>	44

Inledning

Språkinlärning innebär att barnet lär sig kombinera specifika ljudmönster med betydelser, vilka är gemensamma för det språk som barnet exponeras för under sin uppväxt (Nettelbladt & Salameh, 2007). Barnets språkutveckling börjar redan i fosterstadiet när det börjar höra och känna igen sin mammas och andra personers röster i sin omgivning (DeCasper & Spence, 1986). Ett barns språkutveckling bygger på ett flertal kognitiva förmågor och ett samspel med omgivningen där den vuxne fungerar som en språklig förebild för barnet (Strömqvist, 2009). Små barns inlärning av ord är en mångfacetterad process som främjas både av inneboende faktorer hos barnet men också av stimulans från omgivningen (Hindman, Waisk & Snell 2016.) En form av stimulans från omgivningen är gemensam bokläsning som visat sig vara en viktig komponent för att barn ska utveckla sitt språk, ordförråd och språkliga medvetenhet (Dickinson, Griffith, Golinkoff & Hirsh-Pasek, 2012; Farrant & Zubrick, 2012; Raag et al., 2011). *Språkstart Halland* är en regional och kommunal satsning vars syfte är att inspirera och uppmuntra vårdnadshavare till att med gemensam bokläsning och språkstimulerande aktiviteter hjälpa barnet att utveckla sitt språk, men även att på lång sikt bidra till ett mer hållbart och jämlikt samhälle (Region Halland, 2019a). Barn som tidigt har exponerats för gemensam bokläsning har uppvisat bättre rimförmåga, språkförståelse och begrepps-inlärning än de barn som kommit i kontakt med gemensam bokläsning senare under sin språkutveckling (Niklas, Cohrsen & Taylor, 2016). Tidpunkten för när barn introduceras för gemensam bokläsning verkar därför också vara av betydelse för barnets utveckling av språkliga förmågor. Oavsett familjens status gällande ekonomi, yrke och utbildning förefaller tillgång till litterära erfarenheter och hög skriftspråkighet i hemmet vara skyddande miljömässiga faktorer för barns läs- och skrivutveckling (Wengelin & Nilholm, 2013). Gemensam bokläsning kan därför ses som ett verktyg för att skapa lika förutsättningar och språklig tillgång för familjer med olika socioekonomisk status.

Bakgrund

Språkinläring ur ett inläringsteoretiskt perspektiv

Språkinläring innebär förmågan att kombinera specifika ljudmönster med betydelser, där betydelserna och ordförrådet är gemensamma för det språk som barnet exponeras för under sin uppväxt (Nettelbladt & Salameh, 2007). Barnets tillvägagångssätt för att tillägna sig ett språk kan beskrivas på olika sätt utifrån ett flertal teorier. En teori som beskriver barnets språkinläring är exempelvis interaktionismen som menar att barnet lär sig språket i samspel med omgivningen (Håkansson, 2014), där den vuxne ger barnet återkoppling genom bekräftelser, upprepningar och frågor och fungerar som en språklig förebild för barnet (Strömqvist, 2009). Andra inläringsteoretiska inriktningar poängterar att barnets språkinläring exempelvis kan ske utifrån ett behavioristiskt, konnektionistiskt, konstruktivistiskt, generativt eller kognitivt perspektiv. Enligt behaviorismen anses språkinläring ske utifrån *stimulus och respons* där omgivningen genom sitt sätt att svara på barnets yttranden förstärker lyckade utsagor, och fasar ut felaktiga yttranden som omgivningen inte förstår (Håkansson, 2014). Konnektionismen och konstruktivismen poängterar i sin tur att barnet tillägnar sig språket genom att uppmärksamma och ta till sig de ordformer eller former i språkliga konstruktioner som förekommer i barnets omgivning (Håkansson, 2014), medan generativa synsätt hävdar att utvecklingen av grammatiska strukturer och ord- och begreppsinsläring är medfödda processer som aktualiseras när barnet har nått ett visst utvecklingsstadium (Håkansson, 2014). Enligt Piagets kognitiva inläringsteori anses tidig inläring vara ett resultat av sensoriska och motoriska aktiviteter, där barnets kognitiva utveckling kan delas in i fyra stadier. Genom att barnet genomgår en sensori-motorisk och en preoperationell period som följs av de konkreta operationernas och de abstrakta operationernas perioder går barnet från ett egocentriskt perspektiv till att med tiden på ett sofistikerat sätt kunna skilja omvärlden från sitt eget jag (Leman, Bremner, Parke & Gauvain, 2012). Den sensori-motoriska perioden sammanfaller med den förspråkliga perioden där barnet inhämtar information om omvärlden genom att med olika sinnen utforska och manipulera föremål i sin omgivning (Linell, 1982).

Förspråklig utveckling

Under det förspråkliga stadiet i barnets språkutveckling uttrycker sig barnet med gester, minspel och ljud som används i ett kommunikativt syfte (Nationalencyklopedien, u.å.). Barnet är redan första tiden efter födseln förberett för språklig kommunikation, och förefaller ha en särskild visuell och auditiv känslighet för mänskliga ansikten och röster (Söderbergh, 1988). När barnet är nyfött förekommer interaktionell synkroni mellan barn och vårdnadshavare där barnets rörelsemönster speglar vårdnadshavares talrytm och röstdynamik, genom att perception och motorik samordnas. Barnet möter vårdnadshavares blick redan under den första timmen i sitt liv och etablerar på så sätt blickkontakt, vilket utgör en grundläggande förutsättning för all mänsklig kommunikation (Nettelblatt & Salameh, 2007). De kommunikativa signaler som barnet skickar ut är till en början instinktivt grundade, men genom att vårdnadshavare tolkar och besvarar barnets icke-verbala signaler som kommunikativa skapas en spontan interaktion mellan vårdnadshavare och barnet (Linell, 1982). *Skriket* använder barnet först automatiskt för att signalera behov och känslotillstånd som hunger, smärta och trötthet, vilket tolkas på olika sätt av omgivningen (Söderbergh, 1988). Genom att omgivningen handlar utifrån och tolkar barnets signaler lär sig barnet tidigt att det kan utnyttja signalerna för att påverka sin omgivning, vilket med tiden leder till en ökad kommunikativ medvetenhet (Söderbergh, 1988).

Jollerutveckling. I takt med att talapparaten växer till sig kan barnet med tiden bilda olika ljud som tidigare inte var möjliga att producera (Håkansson, 2014). Genom att struphuvudet börjar sjunka ner samtidigt som tungans muskler färdigutvecklas skapas goda förutsättningar för barnets jollerutveckling och produktion av olika ljud. Barnets jollerutveckling pågår från 3 månader till 12 månader, där milstolparna under den tidiga jollerutvecklingen är gemensamma för alla barn. Först förekommer *vokaljoller*, vilket följs av *vokalisering*, *reduplicerat stavelsejoller* och *icke-reduplicerat stavelsejoller* (Nettelblatt & Salameh, 2007). En koppling mellan det artikulatoriska och det auditiva etableras, genom att barnet under jollerperioden testar att forma ljud och lyssna till dem genom auditiv återkoppling (Arnqvist, 1993). Förutom att barnet genom jollrandet successivt lär sig att åstadkomma de ljud som förekommer i det talade språket, lär det sig även tidigt att använda jollret i ett kommunikativt syfte i samspelet med sin omgivning (Söderbergh, 1988). Medan skriket fungerar som ett uttryckssätt för barnets fysiologiska behov och känslotillstånd, förekommer joller oftast i situationer där barnet upplever välbefinnande (Arnqvist, 1993). Den tidiga ljudbildningen under barnets förspråkliga utveckling går från att först vara ett

symtom på obehag och välbefinnande till att med tiden fungera som en medveten signal som barnet sänder ut till sin omgivning i ett kommunikativt syfte (Nettelblatt & Salameh, 2007).

De första ordens stadium

Benämningsinsikten innebär förmågan att förstå att ord står som symboler för något (Nettelblatt & Salameh, 2007). När barnet får en förståelse för att begrepp kan ses som fristående enheter, kan det skapa en koppling mellan ord och enskilda objekt, egenskaper och aktiviteter vilket leder till att barnets kommunikation får en mer symbolisk och kunskapsöverförande funktion (Linell, 1982). Barn börjar använda sina första ord mellan 9 och 15 månaders ålder där en viss individuell variation förekommer (Nettelblatt & Salameh, 2007). Det första ordens stadium kan även kallas *de första 50 ordens stadium*, eftersom barn fram till 14-24 månaders ålder tenderar att använda omkring 10-50 ord. De ord som barnet aktivt använder under de första ordens stadium består av kontextbundna och fonetiskt ej helt stabila ord som liknar stavelsejoller (Nettelblatt & Salameh, 2007). Vanliga ord som förekommer i barnets tidigaste ordförråd är ord som benämner personer i barnets närmaste omgivning och enstaviga ord, som används frekvent i interaktionen mellan barn och vårdnadshavare (Håkansson, 2014). De första orden används som *holofraser*, vilket innebär att barnet använder sig av ett-ords-yttranden, där ett enda ord kan motsvara en hel sats (Linell, 1982). Orden kan användas på olika sätt i flera olika sammanhang, och förstärks ibland med intonation eller gester. Ett exempel på när barnet använder en gest tillsammans med ett ord för att förtydliga sin avsikt är exempelvis när barnet vill ha någonting som ligger utom räckhåll och visar det genom att säga ordet, samtidigt som det vänder sig till den vuxne som för att be om hjälp (Söderbergh, 1988). De första orden tolkas utifrån barnets omvärldskunskap, vilket innebär att orden kan användas med en vidare eller snävare betydelse än vad de vanligtvis gör i det vuxna språket (Håkansson, 2014). Innan ordets betydelse begränsas genom att det med tiden relateras till nya ord, kan det användas med en vidare betydelse, för att beskriva alla föremål, aktiviteter och egenskaper med liknande karaktärsdrag. Det vanligaste är dock att de första orden används med en snävare och kontextbunden betydelse, eftersom barnet ännu inte har erfarenhet av ordets användningsområden (Nettelblatt & Salameh, 2007). Ett exempel på när ett ord används med en snävare betydelse är när barnet använder ordet *hund* endast för att beskriva familjens hund, men inte för att beskriva andra hundar. I takt med att barnet lär sig nya ord blir barnets tolkning av ordens betydelse och användningsområden mer lik den i det omgivande språket (Håkansson, 2014).

Ordförrådsexplosionen

Under barnets tidiga lexikala utveckling inträffar en ordförrådsexplosion som innebär en kraftig utökning av barnets ordförråd (Nettelbladt & Salameh, 2007). Huruvida en explosion faktiskt förekommer eller ej har dock ifrågasatts (Hoff, 2014). Vanligast är att ordförrådsexplosionen inträffar när barnet är runt 12-24 månaders ålder, men tidpunkten varierar kraftigt (Sigurd & Håkansson, 2007). Tidpunkten för när ordförrådsexplosionen inträffar styrs av mängden förvärvade ord i barnets aktiva ordförråd, och verkar infalla när barnet har förvärvat runt 50 ord (Hoff, 2014). När barnets ordförråd hastigt utökas är barnet inne i ett ordsamlarstadium (Söderbergh, 1988). Ordsamlarstadiet är ett stadium under ordförrådsexplosionen som förklarar hur barnet kan förvärva nya ord i snabb takt genom att dra nytta av tidigare förvärvad kunskap (Nettelbladt & Salameh, 2007). Tidigare förvärvad semantisk och fonologisk kunskap underlättar memorering och inläring av nya ord, och med tiden kan barnet även använda sig av syntaktiska ledtrådar för att förvärva nya ord, genom att koppla ihop syntaktiska strukturer med ordklasser (Nettelbladt & Salameh, 2007).

Ordförrådets utveckling

Barnets ordförråd växer i takt med att barnet utforskar sin omvärld och samlar in ny kunskap och erfarenheter som lagras och aktualiseras i form av ord (Söderbergh, 1988). Ordförrådet byggs upp gradvis och formas i ett tidigt stadium av barnets intresseområde, närmaste omgivning och aktiviteter i vardagen (Sigurd & Håkansson, 2007). Barnets aktiva ordförråd består i ett tidigt stadium framförallt av substantiv och verb, men i takt med att barnet blir äldre förändras ordklassfördelningen och leder till att även användningen av andra ordklasser ökar successivt (Håkansson, 2014). För att utveckla sitt ordförråd behöver barnet kunna identifiera återkommande fonologiska mönster i det omgivande talet, identifiera de begrepp som ord uttrycker och koppla varje begrepp till ett visst fonologiskt mönster (Nettelbladt & Salameh, 2007). I början av barnets ordförrådsutveckling går utvecklingen långsamt, där barnet först förvärvar ett eller två ord i veckan till att med tiden öka takten i samband med ordförrådsexplosionen (Sigurd & Håkansson, 2007).

Ordförrådet varierar storleks- och innehållsmässigt beroende på vilken strategi barnet använder sig av för att lära sig språket. Barn förvärvar framförallt substantiv genom att namnge viktiga objekt och personer i sin omgivning eller genom att använda en socialt inriktad strategi där barnet lär sig hela fraser med social funktion och meningsliknande intonation (Eriksen Hagtvet, 2004). Olika strategier används för att lösa *segmenteringsproblemet*, som innebär förmågan att urskilja ord i talströmmen. Om barnet först förvärvar referentiella ord, det vill säga substantiv, använder det sig av en *analytisk*

strategi för att lösa segmenteringsproblemet, medan om barnet använder ord eller hela fraser för sociala ting löser det segmenteringsproblemet genom en *gestaltstrategi* (Nettelbladt & Salameh, 2007). Barn som bygger upp sina ord genom att analysera vuxnas ord använder en analytisk strategi och tenderar att ha ett större antal referentiella ord i sitt ordförråd vilket kopplas ihop med en tidigt utvecklad språklig förmåga. De barn som använder en gestaltsstrategi har i sin tur ett större antal socio-pragmatiska ord eller affektuttryck, det vill säga ord som beskriver personliga och sociala ting (Nettelbladt & Salameh, 2007). Vanligtvis växlar barnet mellan dessa strategier i olika perioder under sin språkutveckling och använder sig sällan av endast en strategi.

Skillnad mellan ordproduktion och ordförståelse

I den tidiga lexikala utvecklingen har barnet vanligtvis mer kunskap om föremål, handlingar och relationer än vad det kan uttrycka i ord, vilket innebär att det impressiva ordförrådet är större än det aktiva ordförrådet. Ordförståelse utvecklas snabbare än ordproduktion, vilket visar sig genom att när barnet kan producera ungefär tio olika ord kan det förstå över hundra ord (Håkansson, 2014). Även om barnet impressivt besitter många ord leder den framväxande förmågan att producera dessa ord till att begreppen blir lättare att minnas och vidareutveckla (Nettelbladt & Salameh, 2007). Genom att barnet lättare kan vidareutveckla och komma ihåg olika begrepp utvecklas dess förmåga att känna igen, uppfatta och kategorisera sin omvärld.

Tidig skriftspråksocialisation

I hem där tillgången till skriftspråksartefakter och möjligheter till skriftspråks handlingar är hög får barn tidigt kontakt med skriftspråket genom exempelvis böcker, pennor, datorer och datorspel men även genom skriftspråkliga handlingar som högläsning, gemensamt skrivande, läsande på skyltar och etiketter samt samtal om det lästa med en vuxen. Från tidig ålder fram till skolstart socialiseras barn in i en skriftspråks gemenskap genom möten med det skrivna språket i olika skriftspråkliga sammanhang (Wengelin & Nilholm, 2013). Mängden exponering för skriftspråksartefakter och skriftspråkliga aktiviteter i hemmet förefaller påverka barnets inhämtning av litterära kunskaper (Kamhi & Catts, 2014). I vilken grad barnet har bekantat sig med skriftspråket innan skolstart varierar utifrån tillgång till skriftspråkliga sammanhang i barnets omgivning och barnets intresse och motivation för att använda skriftspråket (Wengelin & Nilholm, 2013). Eftersom barnets inlärning till stor del bygger på att barnet observerar och imiterar samt försöker återskapa omgivningens handlingar utifrån sin egen förståelse (Lindö, 2009), utgör gemensamma skriftspråkliga aktiviteter viktiga element i erövrandet av skriftspråket.

Genom att direkt eller indirekt delta i skriftspråkliga aktiviteter kan barn få kunskap om skrift, och identifiera symboler i texten (Wengelin & Nilholm, 2013). Med tiden kan barnet börja känna igen och se mönster i symbolerna, samt förstå att de har en betydelse och kan användas på olika sätt i olika sammanhang, vilket utgör betydande kunskaper för en framväxande skriftspråklig medvetenhet. En god interaktion mellan vårdnadshavare och barn som bygger på engagemang och ömsesidighet utgör i kombination med läsintresse och en läsvänlig miljö goda förutsättningar för tidigt skriftspråkstillägnande som ger tidiga läsare (Söderbergh, 1988).

Barns språkutveckling i relation till socioekonomisk status

Med endast få undantag så exponeras alla barn för språk i sina hem och i samhället i stort, men mängden av språklig exponering skiljer sig mellan barn från olika socioekonomiska grupper. Forskning har kunnat påvisa slående skillnader i ordförrådsstorlek mellan barn baserat på familjernas socioekonomiska status, vilket har lett till att intresset kring socioekonomisk status i relation till barns språkutveckling har vuxit genom åren (Hindman et al., 2016).

Studier har visat att antalet ord som barnet exponeras för under den tidiga språkutvecklingen varierar utifrån familjens socioekonomiska status. En studie som utfördes i Kansas City visade att barn från familjer med låg socioekonomisk status hör hälften så många ord per timme som barn i familjer inom arbetarklassen, och mindre än en tredjedel av det antal ord barn i familjer med hög socioekonomisk status hör (Hart & Risley, 2003). Dessa skillnader i antalet hörda ord kan med tiden antas leda till växande klyftor i språklig erfarenhet mellan familjer med olika socioekonomisk status. Enligt det observerade antalet hörda ord per timme skulle barn från familjer med en hög socioekonomisk status vid fyra års ålder ha exponerats för 45 miljoner ord, medan barn från en låg socioekonomisk status i fyraårsåldern skulle ha exponerats för 13 miljoner ord (Hart & Risley, 2003). Enligt Fernald, Marchman och Weisleder (2013) finns det tydliga skillnader i ordförråd och språklig bearbetning redan vid 18 månaders ålder mellan spädbarn från familjer med hög respektive låg socioekonomisk status, där ett språkligt försprång motsvarande 6 månader visade sig hos barn från en familj med hög socioekonomisk status efter 24 månader. Ytterligare ett exempel på forskning inom detta område är en nyligen publicerad studie från Australien som påvisade en skillnad i mängden ord som barnet exponerades för redan under sitt första levnadsår, vilket kunde relateras till moderns utbildning. Även här kunde artikelförfattarna se att vårdnadshavare med låg socioekonomisk status samtalande mindre med sina barn än vårdnadshavare med hög socioekonomisk status och författarna framhöll därför vikten av att

uppmuntra vårdnadshavare till att interagera mer med sina barn (Brushe, Lynch, Reilly, Melhuish & Brinkman, 2020). Betydelsen av interaktion mellan vuxen och barn har som tidigare nämnts visat sig betydelsefull för barnets språkinläring. I en studie undersöktes den språkliga input som barn utsätts för i sin hemmiljö (Zimmerman et al., 2009). Studien fokuserade på vuxnas språkanvändning med sitt barn (räkning av den vuxnas ord), konversationer mellan den vuxne och barnet (antal turer) samt tv-tittande. Ett av de främsta fynden som lyfts fram är att samtal mellan vuxna och barn är starkt förknippade med en sund språkutveckling samt att föräldrar bör uppmuntras till att inte bara ge språklig input till sina barn genom gemensam bokläsning eller berättande, utan också genom samtal.

Gemensam bokläsning

En åtgärd som har föreslagits för att komma tillrätta med skillnader i språklig exponering är gemensam bokläsning. Böcker innehåller ett mer varierat ordförråd än vanliga samtal mellan barn och vårdnadshavare (Logan, Justice, Yumus, & Chaparro-Moreno, 2019). Bildböcker har visat sig innehålla fler unika ordtyper än det barnriktade talet (Montag, Jones, & Smith, 2015). En insats i form av bokläsning ger barnet tillgång till en berättelse/narrativ där ett flertal språkliga domäner stimuleras i form av ordförråd, grammatik, meningsuppbyggnad men även prosodi och betoning.

Högläsning tillsammans med en vuxen är dessutom en social aktivitet, vilket gör att gemensam bokläsning kan ses både som en social och pedagogisk aktivitet (Barton, Hamilton, & Ivanic, 2000). Det leder till ett ökat språkligt engagemang och främjar samtidigt barnets och vårdnadshavarens interaktion. Genom att vårdnadshavare tidigt börjar läsa för sitt barn ökar mängden språklig användning och interaktion, vilket har en betydande effekt för barnets framväxande språkliga förmåga (Gilkerson, Richards & Topping, 2015). Små barn vars föräldrar läste fem böcker för dem om dagen har vid 4-5 års ålder hört och exponerats för över 1 miljon fler ord än de barn som aldrig blivit lästa för. Även de barn som bara har fått höra en bok om dagen kommer att vid 5 års ålder ha hört 290 000 fler ord, än de som inte regelbundet läst böcker tillsammans med en vårdnadshavare (Logan et al., 2019). Ytterligare en aspekt som talar för att gemensam bokläsning kan ses som en språkfrämjande aktivitet är att det barnriktade språket blir signifikant mer grammatiskt avancerat när vårdnadshavare läser för sitt barn jämfört med det barnriktade språket vid en leksituation (Noble, Cameron-Faulkner & Lieven 2018).

Andra fördelar med att använda gemensam bokläsning som ett verktyg för att främja barns språkutveckling är att det är mångfacetterat och anpassningsbart. Böckernas svårighetsgrad kan anpassas utifrån barnets ålder och utvecklingsstadium och översättas till

olika språk. I en lässituation får barnet tillgång till ett skriftspråkligt och mer sofistikerat språk än annars, genom att komplexiteten i den vuxnes språk ökar i form av ett mer varierat ordförråd och mer komplex syntaxanvändning (Demir-Lira, Applebaum, Goldin-Meadow & Levine, 2018). Många barnböcker erbjuder förutom ett skriftspråkligt språk även ett bildstöd, vilket innebär att både syn och hörsel används vid gemensam bokläsning. Böckerna kan dessutom med fördel läsas upprepade gånger, något som också visat sig vara positivt för barnet (Koskinen et al., 2000). I en översikt av studier genomförda i USA där gemensam bokläsning studerades som en utbildningsaktivitet upptäcktes en övergripande positiv effekt för samtliga grupper med olika inkluderingskriterier däribland typiskt utvecklade barn, icke typiskt utvecklade barn samt andraspråksinlärare. Barns utvecklingsstatus modererade bland annat effekten, där en större effektstorlek visades i de studier som endast inkluderade barn med typisk utveckling än de studier som endast inkluderade deltagare med intellektuell funktionsnedsättning. Författarna menar dock att eftersom barn med intellektuell funktionsnedsättning per definition har lägre språkkunskaper och/eller läskunnighet än barn med typisk utveckling så kan skillnaden i tillväxt spegla skillnaden som naturligt finns mellan grupperna. Dessutom poängterar man att även om gruppen utan identifierade störningar utvecklades mer är det möjligt att effekterna av gemensam bokläsning kan vara mer motiverade för individer med intellektuell funktionsnedsättning, eftersom även små ökningarna i både språkutveckling och läskunnighet för dessa individer kan ha stor inverkan på barnets livskvalitet. Även för gruppen andraspråksinlärare ökade såväl språk- som läskunnighet, vilket författarna menar tyder på att det inte krävs någon lägsta språknivå för att dra fördel av denna typ av läsinnsats. Med dessa resultat som bakgrund verkar gemensam bokläsning vara till nytta för barn oavsett utvecklingsstatus och språkkunskaper (Fitton, McIlraith & Wood 2018).

Trots kända fördelar med gemensam bokläsning som insats så har andelen föräldrar som läser för sina barn minskat. Siffror från USA har visat på att ungefär 25% av vårdnadshavare aldrig läser med/för sina barn (Logan et al., 2019). I Storbritannien har man visat på liknande siffror. Det framkom från en studie som genomfördes förra året att endast 32% av barnen i åldern 0-13 år blev lästa för dagligen för nöjes skull och att 46% av barn i åldern 0-2 år blev lästa för dagligen (Egmont, 2019). Även i Sverige har den gemensamma bokläsningen minskat även om siffrorna varierar mellan olika rapporter. Enligt en rapport som Läsrörelsen släppte 2012 läste endast 35% av föräldrar med barn i åldern 0-9 år dagligen med sitt barn, vilket är en markant minskning jämfört med tio år tidigare då siffran låg på 74% (YouGov, 2012). Stiftelsen LegiLexi har också undersökt läsvanor som föräldrar har

tillsammans med sina barn. Rapporten visade att 57% av föräldrar med barn mellan 0 och 4 år läste högt för sitt barn dagligen, medan var femte förälder uppgav att de läste mindre än en gång i veckan för sitt barn (Persson, 2019).

Justice, Logan och Damschroder (2015) har försökt identifiera olika hinder som påverkat implementering av insatsen gemensam bokläsning hos föräldrar till barn med språkstörning. Författarna kunde urskilja fyra särskilt försvårande faktorer för genomförande av insatsen; tidspress, lässvårigheter, obehag med läsning och bristande medvetenhet om läsningens fördelar.

Nyttan med gemensam bokläsning ur ett långsiktigt perspektiv. Det finns goda skäl att hävda att det finns en stark koppling mellan gemensam bokläsning och senare positiva effekter. Forskare är samstämmiga i att läsning med små barn i hög grad har en förberedande effekt inför framtida skolgång (Huebner & Payne, 2010). Gemensam bokläsning stärker inte bara barns ordförråd utan har även visats ha en effekt på läsförståelsen och så kallade literacyfärdigheter. Effekten har påvisats speciellt hos yngre barn men gemensam bokläsning är också ett effektivt verktyg för att öka ordförrådet hos äldre och mer erfarna läsare (Kindle, 2009). I en studie från Ohio påvisades en skillnad med över 1 miljon fler hörda ord för barn vars föräldrar läste fem eller fler böcker för dem per dag vilket har kommit att kallas för ”million word gap” och antas vara en viktig förklaring till skillnader både gällande vokabulär och läsutveckling (Logan et al., 2019). Förutom att barns tidiga språkutveckling främjas har man även kunnat se att det har en påverkan på deras lexikala utveckling. En metaanalys som genomfördes kunde visa på ett resultat som pekade på en övergripande, positiv effekt för engelska elevers skolresultat (Fitton, McIlraith & Wood, 2018).

Betydelsen av tidig språkstimulans i hemmet är stor och ger barn olika förutsättningar för kommande språklig utveckling. I början av barnets språkutveckling har omgivningen en styrande kommunikativ roll, där den vuxne påverkar vilka tidiga språkliga erfarenheter barnet samlar på sig och på så sätt lägger grunden för den fortsatta språkutvecklingen (Hart & Risley, 2003). Tidpunkten för när barnet först introduceras för gemensam bokläsning verkar vara av betydelse för barnets språkutveckling. Studier har visat att barnets utveckling av språkliga förmågor gynnas av att föräldrarna så tidigt som möjligt börjar läsa för sitt barn. Barn som tidigt exponerats för gemensam bokläsning har exempelvis uppvisat bättre rimförmåga, språkförståelse och begreppsinnläring än de barn som kommit i kontakt med gemensam bokläsning senare under sin språkutveckling (Niklas et al., 2016). Perioden mellan födelse och upp till tre års ålder har visat sig särskilt viktig för den senare utvecklingen, där en långsiktig akademisk framgång kunnat kopplas till tidig läsförståelse (Dickinson et al., 2012).

Utifrån tidiga erfarenheter i hemmet etablerar barnet vanor som på sikt påverkar vad barnet uppmärksammar och tar till sig i nya situationer. Gemensam bokläsning kan därför ses som ett verktyg för att skapa lika förutsättningar och språklig tillgång mellan familjer med olika socioekonomisk status. Oavsett familjens status gällande ekonomi, yrke och utbildning förefaller en hög skriftspråklighet i hemmet, exempelvis gemensam bokläsning, vara en skyddande faktor för barns läs- och skrivutveckling (Wengelin & Nilholm, 2013).

Språkstimulerande satsningar

Studier har visat att språkstimulerande satsningar kan användas som en insats för att främja barns tidiga språkutveckling. En studie som utfördes i Norge visade att en språkfrämjande insats med inslag av högläsning, träning av inferens, ordförråd, grammatik och narrativ förmåga i förskolan kan användas för att främja språkförståelsen hos förskolebarn med språkliga svårigheter (Hagen, Melby-Lervåg & Lervåg, 2017). Insatsen pågick i totalt 30 veckor där deltagarna fick delta i lärarledda övningar i mindre grupper två gånger i veckan och individuellt en gång i veckan, vilket innebar totalt 90 övningstillfällen under satsningens gång. Deltagarnas ordförråd, narrativa och expressiva förmåga och förmåga att lyssna aktivt samt skapa inferens tränades under övningstillfällena genom att en lärare läste en saga för deltagarna och därefter ställde frågor om sagans innehåll. Även ord som deltagarna på lång sikt skulle ha nytta av för att bygga ett mer abstrakt språk och som det skulle ha svårigheter att lära sig bara genom den vanliga skolgången tränades isolerat genom övningar bestående av ord- och begreppskategorisering och träning av grammatikkunskaper och berättelsestruktur. Efter fullbordat interventionsprogram visades goda resultat på deltagarnas språkliga förmågor både omedelbart och vid uppföljning efter 7 månader. Utifrån resultatet poängterar därför Hagen, Melby-Lervåg och Lervåg (2017) att det är möjligt att med en klassrumsbaserad insats främja språkförståelsen hos förskolebarn med språkliga svårigheter, så länge insatsen är långvarig och intensiv.

Beskrivning av Språkstart Halland. *Språkstart Halland* är en regional och kommunal satsning som avser att främja små barns språkutveckling på en generell nivå utifrån mottot *alla barns rätt till ett språk* (Region Halland, 2019a). Syftet med satsningen är primärt att inspirera och uppmuntra vårdnadshavare till att hjälpa barnet att utveckla sitt språk, men även att på lång sikt bidra till ett mer hållbart och jämlikt samhälle. Satsningen startade i april år 2018 och innebär att en biblioteksanställd språkstartare gör hembesök hos de deltagande familjerna och delar ut språkpaket innehållande böcker och annat språkligt stimulerande material samt informerar vårdnadshavare om högläsningens betydelse för barnets språkutveckling. Målgruppen är barn i åldrarna 6 månader till 3 år, vårdnadshavare

och andra vuxna i barnets närhet, vilka erbjuds hembesök och ett åldersanpassat språkpaket när barnet är 6 respektive 11 månader gammalt. Det material och de metoder som ingår i språkpaketen är utformade av en regional referensgrupp som bygger på ett samarbete mellan bibliotekschefer, barnhälsovårdsutvecklare, processledare, specialpedagog, logoped, social hållbarhetsstrateg och processamordnare som är verksamma inom Region Halland (Region Halland, 2019b). Att delta i satsningen är både frivilligt och kostnadsfritt, och vårdnadshavare får själva välja om de vill ta emot hembesöken och språkpaketen som erbjuds (Region Halland, 2019a).

Hembesök och språkpaket. Det första hembesöket sker när barnet är 6 månader gammalt. En språkstartare inspirerar vårdnadshavare till att hjälpa barnet att utveckla sitt språk genom högläsning och andra språkfrämjande aktiviteter (Region Halland, 2019). Genom att utgå från de böcker och det språkstimulerande material som följer med i språkpaketet visar språkstartaren hur vårdnadshavare kan använda materialet tillsammans med barnet. Under satsningen erbjuds familjerna två språkpaket, vars innehåll varierar utifrån barnets ålder.

Språkpaket 1. I det första språkpaketet, som familjen erbjuds när barnet är 6 månader gammalt, ingår böcker som är onomatopoetiska, aktivitetsbaserade, lättlästa, lättillgängliga och slitstarka (Region Halland, u.åa). En av böckerna inkluderar även *tecken som alternativ och kompletterande kommunikation* (TAKK), i syfte att stimulera barnets språkutveckling genom att aktivera flera sinnen. Utöver medföljande böcker ingår även ett gosedjur som kan sitta med under lästunden eller delta i språkfrämjande aktiviteter och lekar utifrån barnets intresse. Även ett magnetiskt kylskåpsark med ramsor och visor ingår, vilka finns inspelade på Språkstart Hallands hemsida, youtube och sociala medier där vårdnadshavare kan få inspiration och exempel på hur de kan framföras med tillhörande rörelser.

Språkpaket 2. Det andra hembesöket sker när barnet är 11 månader gammalt, och i samband med besöket erbjuds familjerna ett andra språkpaket som är anpassat efter barnets ålder (Region Halland, 2019). Medan böckerna i det första språkpaketet var fokuserade på mindre rörelser och ljud uppmuntrar böckerna i det andra språkpaketet till mer fysisk aktivitet, genom att ge barnet möjlighet att bygga, flytta, gömma och lyfta i och ur (Region Halland, u.å.b). I det andra språkpaketet medföljer boken om *Bockarna Bruse*, som kompletteras med en bordsteater som barn och vårdnadshavare kan använda för att bygga upp och berätta sagan tillsammans på sitt eget sätt. Utöver boken om *Bockarna Bruse* finns även en bok som uppmuntrar till samtal om känslor, berättande och beskrivande genom användning av lägespositioner, färger och former. Precis som i det förra språkpaketet ingår

även ett magnetiskt kylskåpsark med ramsor och visor, vilka finns att lyssna på Språkstart Hallands hemsida, youtube och sociala medier.

Gemensamt innehåll. Gemensamt för det första och det andra språkpaketet är att båda innehåller en informationsfolder med information om barnets språkutveckling vid aktuell ålder, hur materialet i språkpaketet kan användas och tips på hur vuxna i barnets närhet kan uppmuntra barnets språkutveckling. Informationsfoldern finns översatt till engelska, arabiska, somaliska, albanska, pashto, dari, vietnamesiska och farsi (Region Halland, u.å.a).

Syfte

Syftet med studien är att undersöka om en regional och kommunal insats kan främja små barns språkutveckling. Utvärderingen av satsningen kan ge vidare kunskap om vilken effekt en litterär insats kan ha på barns språkutveckling, och samtidigt bidra med ny kunskap om den litterära exponeringens inverkan på barns språkutveckling samt utgöra ett viktigt underlag inför framtida forskningsprojekt.

Frågeställningar

1. Finns det någon skillnad avseende resultat på förståelse- och produktionsdelen i NRDLs mellan barn som har deltagit i satsningen Språkstart Halland och en jämförelsegrupp som inte deltagit?
2. Skiljer sig resultaten på självskattningsformuläret SECDI åt beroende på om barnet har deltagit i satsningen Språkstart Halland eller inte?
3. Skiljer sig läsvanorna åt mellan de familjer som har deltagit i Språkstart Halland och de familjer som inte har deltagit i satsningen?
4. Föreligger det en skillnad i resultat på NRDLs och SECDI mellan barn vars föräldrar uppger att de läser mycket respektive lite för sitt barn?
5. Finns det ett samband mellan deltagargruppernas socioekonomiska status och resultat på NRDLs och SECDI?

Hypoteser

Vi förväntar oss att en skillnad föreligger avseende resultatet på förståelse- och produktionsdelen i NRDLs samt på resultat på SECDI mellan barn som har deltagit i satsningen Språkstart Halland och jämförelsegruppen som inte deltagit. De barn som har deltagit i satsningen förväntas prestera högre poäng på NRDLs och SECDI än de barn som inte deltagit, vilket grundar sig på förväntningar om en högre bokläsningsfrekvens hos de deltagande familjerna i satsningen. Familjer som har deltagit i satsningen förväntas ha en högre bokläsningsfrekvens än de familjer som inte deltagit i satsningen. Vi förväntar oss även

att det finns ett positivt samband mellan deltagargruppernas socioekonomiska status och resultat på NRDLS och SECDI.

Metod

Testmaterial

Testbatteriet bestod av den svenska versionen av *New Reynell Developmental Language Scales* (NRDLS) där uppgifter med fokus på förståelse och produktion av ord, grundläggande meningsbyggnad och förståelse av instruktioner valdes ut med hänsyn till deltagarnas ålder. Även en kortversion av *Communicative Development Inventory i svensk översättning* (SECDI) användes, där vårdnadshavare fick skatta barnets impressiva och expressiva ordförråd genom att fylla i ett självskattningsformulär. Utöver NRDLS och SECDI användes en enkät med flervälsfrågor i syfte att samla in uppgifter om familjens läs- och biblioteksvanor.

Kort beskrivning av New Reynell Developmental Language Scale. NRDLS finns i en engelsk originalversion, och i svensk översättning och anpassning. Testet är normerat för barn i åldrarna 2;0-7;5 år och består av en språklig förståelse- och produktionsdel, med åtta respektive sju deltest. I förståelsedelen uppmanas barnet att peka på bilder och hantera föremål utifrån testledarens uppmaningar och i produktionsdelen uppmanas barnet att benämna föremål, beskriva bilder och handlingar (Edwards, Letts & Sinka, 2017).

Motivering. NRDLS valdes ut i syfte att testa deltagarnas förståelse och produktion av ord, grundläggande meningsbyggnad och förståelse av instruktioner. Att testet är uppdelat i en förståelse- och produktionsdel ansågs vara en fördel för att underlätta kartläggning och analys av deltagarnas impressiva och expressiva förmåga inom aktuella språkliga områden.

Val av uppgifter. Eftersom flertalet deltagare förväntades vara yngre än den åldersgrupp som testet anpassats för, valdes testuppgifter ut med hänsyn till deltagarnas ålder och förväntade förmåga samt uthållighet i testsituationen. Kontaktskapande uppgifter utan poängsättning utfördes vid behov som en förberedelse inför testningen i syfte att underlätta kontakten mellan deltagare och testledare. I tabell 1 redovisas uppgifter som valdes ut i syfte att testa barnets förståelse av ord och instruktioner bestod av uppgifter där deltagaren skulle välja ett föremål på testledarens uppmaning, relatera två föremål till varandra och visa förståelse för grundläggande verb och meningsbyggnad. Deltagarens språkliga produktion testades genom uppgifter där hen fick benämna föremål, producera grundläggande verb och meningsbyggnad samt relatera två föremål till varandra i repetition och självständig produktion.

Tabell 1. Testuppgifter i NRDLS som användes under testningen.

Förståelse	Produktion
Kontaktskapande uppgifter	
Välja föremål: Ai-Aii	Benämna föremål: A
Relatera två föremål: Bi-Bii	Benämna två föremål: Bi (rep.)-Bii (sj.prod.)
Verb: Ci-Cii	Verb: Ci-Cii
Meningsbyggnad: Di-Dii	Meningsbyggnad: Di-Dii

Kort beskrivning av Communicative Developmental Inventory i svensk översättning. CDI utvecklades i USA och är ett instrument för indirekt språklig bedömning av barn under tre år (Fenson 1994). Det är ett internationellt välanvänt instrument för undersökning av barns ordförråd, vars svenska motsvarighet *Swedish Early Communicative Development Inventory (SECDI)*, har validitetsprovats i en svensk studie (Berglund & Eriksson, 2000). För att få information om deltagarnas impressiva och expressiva ordförråd användes en screeningversion av SECDI som har utformats i syfte att kartlägga barns kommunikativa förmåga vid 18 månaders ålder (Eriksson, Westerlund & Berglund, 2002). Screeningversionen av SECDI fylls i av en vårdnadshavare och är utformad som en checklista där barnets användning av gester och produktion samt förståelse av specifika ord kartläggs.

Motivering. En anledning till att en screeningversion användes framför originalversionen av SECDI var att användning av en nedkortad version ansågs vara en fördel i en tidsbegränsad testsituation som skulle vara så kort som möjligt med hänsyn till barnets uthållighet. För att få tillgång till den nedkortade versionen kontaktades Mårten Eriksson, en av skaparna till screeningversionen av SECDI, som sedan skickade screeningformuläret i digital form via mejl. Därefter skrevs 40 kopior ut av formuläret inför användning i kommande testsituation. Antalet kopior motsvarade antalet deltagare inklusive några exemplar som vid eventuellt behov kunde användas i reserv.

Enkät om läs- och biblioteksvanor. En enkät med avsikt att samla in information kring bakgrundsvariabler hos deltagarna samt om familjernas läs- och biblioteksvanor utformades tillsammans med involverade i Språkstart Halland. Syftet var främst att sätta ett flertal variabler i relation till deltagarnas resultat på NRDLs och SECDI. Flervalsfrågor utformades utifrån variabler som ansågs kunna påverka deltagarnas resultat, och som samtidigt kunde utgöra ett underlag för att utvärdera effekten av satsningen Språkstart

Halland på deltagarnas språkutveckling. Uppgifter som efterfrågades i enkäten var barnets och vårdnadshavares ålder, antal syskon, mängden exponering för gemensam bokläsning, flerspråkighet, tillgång till läsförebilder, socioekonomisk status och läs- och biblioteksvanor före och efter deltagande i Språkstart Halland.

Deltagare

Undersökningsgrupp. Deltagarna var barn från 18 månader till 27 månader som var folkbokförda inom Hallands län och som tidigare hade deltagit i satsningen Språkstart Halland. Totalt tillfrågades 46 familjer om deltagande i studien via brev som skickades ut av Region Halland. I brevet inkluderades förfrågan om deltagande, samt information om studiens syfte, tillvägagångssätt, eventuella fördelar och risker samt uppgifter om sekretess och hantering av personliga data. Även en samtyckesblankett skickades med där vårdnadshavare som var intresserade att delta i studien fick lämna sitt samtycke till att låta barnet testas och filmas i en testsituation. Vårdnadshavare informerades även om att deltagandet var frivilligt och att de hade rätt att avbryta sin medverkan när som helst. Efter att ha mottagit brevet blev vårdnadshavare uppringda av en uppsatsförfattare där möjligheten fanns att avböja eller anmäla sitt deltagande i studien samt ställa eventuella frågor som uppkommit i samband med att de hade tagit del av det hemskickade informationsbrevet. Testtillfällen bokades in via telefon och bestämdes utifrån vårdnadshavares förutsättningar, där tisdagar, onsdagar och fredagar från klockan 10.00 till 15.30 med utrymme för en testning i halvtimmen erbjöds. Av de 46 tillfrågade familjerna anmäldes 20 barn av intresserade vårdnadshavare. Två av dessa fick på ett tidigt stadium exkluderas på grund av hörselnedsättning och avvikande utveckling. Vidare exkluderas en deltagare efter avbokad testtillfälle på grund av sjukdom och ytterligare en efter utebliven samtyckesblankett. Ytterligare tre deltagare fick exkluderas efter genomförd testning till följd av att resultaten bedömdes vara icke-representativa på grund av att deltagarna inte matchade studiens inklusionskriterier. Totalt 13 deltagare, som uppfyllde inklusionskriterierna som var att barnen skulle vara normalhörande, ha typisk språklig och kognitiv utveckling samt ha minst en förälder med svenska som förstaspråk, kunde slutligen räknas med i studien.

Kontrollgrupp. En kontrollgrupp bestående av 20 barn i åldrarna 18 till 24 månader som inte deltagit i satsningen Språkstart Halland rekryterades via Fyllinge BVC, i samband med rutinmässiga kontrollbesök. Två sjuksköterskor som är verksamma på barnavårdscentralen på Fyllinge BVC informerade vårdnadshavare om studiens syfte och tillvägagångssätt samt att deltagandet var frivilligt. I samband med besöket lämnade sjuksköterskorna ut ett informationsbrev som utformats speciellt för kontrollgruppen,

tillsammans med en samtyckesblankett. Samma inklusionskriterier användes som vid rekrytering av undersökningsgruppen. Testtillfällena bokades in av sjuksköterskorna och tid bestämdes utifrån tillgången till rum på barnvårdscentralen och vårdnadshavares tillgänglighet, vilket resulterade i två till tre möjliga testdagar i veckan, bestående av en testning i timmen mellan klockan 9.00 och 16.00. Tillvägagångssätt, samtyckesblankett och testmaterial bestående av NRDLs och SECDI användes i samma versioner som använts vid testning av deltagare i undersökningsgruppen. Eftersom kontrollgruppen inte hade deltagit i satsningen Språkstart Halland användes en annan version av enkäten om läs- och biblioteksvanor, där frågor om Språkstart Halland exkluderades.

Av de 20 deltagare som rekryterades till kontrollgruppen exkluderades totalt fyra deltagare till följd av att de avbokade eller uteblev från inplanerat testtillfälle. Totalt kunde 16 deltagare räknas med i studien, vars testresultat slutligen kunde sättas i relation till deltagarnas resultat i undersökningsgruppen.

Pilotgrupp. Utöver det totala antalet deltagare som rekryterades till studien, rekryterades även en pilotgrupp bestående av fyra normalhörande barn med typisk språklig och kognitiv utveckling med minst en förälder med svenska som förstaspråk från en förskola i Helsingborgs kommun. Pilotgruppens resultat räknades inte med i den slutgiltiga analysen.

Bortfall. En rad bortfall skedde under processens gång, där några deltagare exkluderades på grund av icke uppfyllda inklusionskriterier, ej godkänd genomförd testsituation samt bokningssvårigheter. Två barn blev exkluderade efter att testningen genomförts på grund av misstanke om bakomliggande neuropsykiatrisk problematik i det ena fallet och språkliga barriärer i det andra fallet, där barnet testades på sitt starkaste språk men där tolken utgjordes av en närstående vilket i efterhand inte ansågs vara reliabelt. Ett fåtal deltagare uteslöts från studien på grund av bokningssvårigheter, där vanligaste orsaken till att testtillfällena ställdes in var sjukdom.

Procedur

Barnets förståelse och produktion av ord samt förståelse av instruktioner testades genom utvalda uppgifter ur den svenska versionen av NRDLs. Vårdnadshavare fick i samband med testtillfället skatta barnets impressiva och expressiva ordförråd genom att fylla i självskattningsformuläret SECDI och lämna uppgifter om familjens läs- och biblioteksvanor genom att svara på en enkät med flervalfrågor. Testsituationen pågick i 30-45 minuter inklusive paus där anpassningar gjordes utifrån barnets förmåga och uthållighet. Samtliga barn testades i ett enskilt rum på en vårdcentral. Vårdnadshavare var med i rummet under testningen, och fick själv avgöra om SECDI och enkäten om läs- och biblioteksvanor skulle

fills i under eller efter testningen. Besöket videofilmades för att möjliggöra transkription och fortsatt analys av testmaterialet.

Förberedelser. Inför datainsamlingen satte vi oss in i testmaterialet genom att studera testernas manualer och utformning samt genomförde en testomgång med en pilotgrupp. Information om tillvägagångssätt och eventuella utmaningar i testsituationen där barn i tidiga åldrar testas samlades in genom möten med personer som hade erfarenheter från testning av barn i aktuell ålderskategori.

Analys

Analysen bestod av en kvantitativ analys genom bedömning av svaren av NRDLs samt analys av informationen från kortversionen av SECDI. Rättningen skedde i tre steg, där den första rättningen skedde i direkt anslutning till själva testningen. Sedan gick författarna igenom resultatet ännu en gång gemensamt efter två veckor och slutligen skedde en tredje rättning där författarna tillsammans gick igenom samtliga videoinspelningar i syfte att kvalitetssäkra rättningen.

Inför den statistiska bearbetningen jämfördes insamlade data explorativt parametriskt och icke-parametriskt där jämförelserna visade samma resultat. Beslut fattades därför att utföra samtliga uträkningar parametriskt. Beskrivande statistik (medelvärde, standardavvikelse, korrelationsberäkningar) togs fram med SPSS. Gruppjämförelse för NRDLs och SECDI genomfördes i SPSS med t-test för oberoende stickprov. Både kvantitativa och kvalitativa analysmetoder användes för att analysera den data som samlats in via enkäten om familjernas läs- och biblioteksvanor. Bokläsningsfrekvens efterfrågades i enkäten enligt en gradering bestående av fyra steg, vilka sedan inför jämförande uträkningar delades in i två grupper. Den ena gruppen representerade deltagare med hög bokläsningsfrekvens, det vill säga de deltagare som exponerades för en stor mängd bokläsning och den andra gruppen bestod av deltagare med låg bokläsningsfrekvens, det vill säga de som exponerades för en liten mängd bokläsning.

Etik

Projektet etikgodkändes av etikprövningsnämnden Dnr 2019-05325.

Forskningsetiska överväganden

Föräldrarna delgavs information kring studiens upplägg, tillvägagångssätt samt syfte både muntligt och genom skriftlig information. Föräldrarna fick också en samtyckesblankett hemskickad där båda vårdnadshavare skulle skriva under och godkänna deltagandet. Ytterligare information som delgavs var att deltagandet var helt frivilligt och att de hade rätt att avbryta när som helst. Testningen avbröts om testledarna ansåg att barnet upplevde

situationen som jobbig. Deltagarna pseudonymiserades. Då själva testningen filmades fick föräldrarna även godkänna inspelningen muntligt. Samtliga videoinspelningar och testblanketter förvarades på ett säkert ställe och raderades efter analys.

Resultat

Resultaten redovisas i tabell 2 och 3 som visar deskriptiva data, parametriska gruppjämförelser och korrelationsanalyser. Variabler som kön, flerspråkighet, föräldrarnas utbildningsnivå, förskola och bokläsningsfrekvens presenteras deskriptivt där variablerna anges gruppvis i form av antal och andel i undersökningsgruppen och kontrollgruppen samt för samtliga deltagare, där antal respektive andel i grupperna räknas ihop. Även variabler som ålder i månader och resultat på NRDLS och SECDI redovisas deskriptivt genom angivelse av medelvärde och standardavvikelse i respektive grupp. Därefter presenteras parametriska gruppjämförelser där gruppskillnader i resultat på NRDLS och SECDI analyseras, vilket följs av korrelationsanalyser där sambandet mellan variabler som bokläsningsfrekvens, socioekonomisk status som baseras på föräldrarnas utbildningsnivå, deltagarnas ålder och kön samt resultat på NRDLS och SECDI presenteras.

Tabell 2. Deskriptiv data angiven i antal eller andel

Variabel	Samtliga (n=29)	Undersökningsgrupp (n=13)	Kontrollgrupp (n=16)
Kön			
<i>Pojke</i>	14	4	10
<i>Flicka</i>	15	9	6
Flerspråkighet	4	0	4
Utbildningsnivå för förälder			
<i>Grundskola</i>	3,4%	7,7%	0%
<i>Gymnasium</i>	24,1%	38,5%	12,5%
<i>Yrkesutbildning</i>	13,8%	0%	25%
<i>Universitet</i>	51,7%	46,2%	56,3%
Förskola	89,7%	76,9%	100%
Bokläsning			
<i>Aldrig:</i>	0%	0%	0%
<i>Sällan:</i>	10,3%	7,7%	12,5%
<i>Ngn gång/vecka:</i>	10,3%	7,7%	12,5%
<i>Flera gånger/vecka:</i>	20,7%	7,7%	31,3%
<i>Dagligen:</i>	55,2%	69,2%	43,8%

Tabell 3. Deskriptiv data angiven i medelvärde och standardavvikelse

Variabel	Samtliga (n=29)	Undersökningsgrupp (n=13)	Kontrollgrupp (n=16)
Ålder i månader	M=23,38	M =25,31 Min=23 Max=27 SD=1,6	M=21,81 Min=18 Max=24 SD=1,9
Reynell (NRDLS)			
<i>Förståelse</i>	M=12 Min=0 Max=30 SD=8,586	M=17,08 Min=3 Max=26 SD=7,433	M=7,88 Min=0 Max=30 SD=7,274
<i>Produktion</i>	M=6,07 Min=0 Max=22 SD=6,059	M=9,54 Min=0 Max=22 SD=6,54	M=3,25 Min=0 Max=14 SD=3,924
SECDI			
<i>Förståelse</i>	M=77,52 Min=11 Max=90 SD=18,546	M=79 Min=11 Max=90 SD=22,405	M=76,33 Min=41 Max=90 SD=15,523
<i>Produktion</i>	M=56,93 Min=3 Max=89 SD=28,038	M=65,42 Min=3 Max=89 SD=27,969	M=50,13 Min=11 Max=89 SD=27,095

Gruppjämförelser och korrelationsanalys

Frågeställning 1 och 2. Jämförelse mellan undersöknings- och kontrollgruppens resultat på NRDLS och SECDI. För att jämföra gruppernas resultat genomfördes ett independent samples T-test för resultaten på NRDLS samt SECDI. Resultaten visade på en

signifikant skillnad både gällande förståelse och produktion på NRDLS, men inte för SECDI. Undersökningsgruppen hade högre poäng på Reynell förståelse ($M=17,08$, $SD=7,433$) än kontrollgruppen ($M=7,88$, $SD=7,274$, $t(27)=3,355$, $p=0,002$, $d=1,25$) vilket visar på en stor effektstorlek, på gränsen till väldigt stor, i enlighet med Cohen (1988). Gällande Reynell produktion fick undersökningsgruppen högre resultat ($M=9,54$, $SD=6,540$) jämfört med kontrollgruppen ($M=3,25$, $SD=3,924$, $t(27)=3,208$, $p=0,003$, $d=1,2$) vilket visar på en stor effektstorlek i enlighet med Cohen (1988). Gruppjämförelserna för NRDLS förståelse och produktion var signifikanta även efter Bonferronikorrektion för multipla jämförelser ($0,05/4=0,0125$).

Gällande SECDI förståelse konstaterades inga signifikanta skillnader mellan undersökningsgruppen ($M=79,00$, $SD=22,405$) och kontrollgruppen ($M=76,33$, $SD=15,523$; $t(25)=0,365$, $p=0,718$, $d=1,2$). Inte heller på produktionsnivå kunde några signifikanta skillnader hittas mellan undersökningsgruppen ($M=65,42$, $SD=27,969$) och kontrollgruppen ($M=50,13$, $SD=27,095$, $t(25)=1,436$, $p=0,163$, $d=0,56$).

Frågeställning 3. Jämförelse mellan undersöknings- och kontrollgruppens bokläsningsfrekvens. I en analys med chi-square test of independence där deltagargrupperna delades in efter bokläsningsfrekvens visades ingen signifikant skillnad mellan undersöknings- och kontrollgruppen $X^2(1, N = 29) = 0,404$, $p = 0,0861$. Av de vårdnadshavare som uppgav att de läste lite för sina barn återfanns två i undersökningsgruppen och fyra i kontrollgruppen. Gällande de barn vars vårdnadshavare uppgett att de läste mycket för barnen fanns 11 barn i undersökningsgruppen och 12 i kontrollgruppen.

Frågeställning 4. Jämförelse mellan resultat på NRDLS och SECDI mellan barn som exponerades för en stor mängd bokläsning respektive liten mängd bokläsning i hemmet. Ett independent sample T-test genomfördes för resultaten på NRDLS och SECDI, där deltagarna tilldelat grupptillhörighet utifrån bokläsningsfrekvens. Resultaten visade att det inte fanns någon signifikant skillnad mellan de barn som blivit lästa för i högre utsträckning ($M=12,87$, $SD=8,880$) och gruppen som blivit lästa för i mindre utsträckning ($M=8,67$, $SD=7,005$, $t(27)=-1,071$, $p=0,294$, $d=0,529$) på NRDLS förståelse. Gällande NRDLS produktion förelåg inte heller någon signifikant skillnad mellan gruppen som blivit lästa för i högre utsträckning ($M=6,26$, $SD=6,482$) och gruppen som blivit lästa för i mindre utsträckning ($M=5,33$, $SD=4,457$, $t(27)=-0,329$, $p=0,745$, $d=0,170$). Vidare visade inte heller resultaten på SECDI förståelse på någon signifikant skillnad mellan gruppen med högre bokläsningsfrekvens ($M=77,18$, $SD=20,167$) och gruppen med lägre bokläsningsfrekvens ($M=79,00$, $SD=9,849$, $t(25)=0,194$, $p=0,848$, $d=-0,121$). För SECDI produktion hade gruppen

som med högre bokläsningsfrekvens $M=57,36$ ($SD=29,336$) och gruppen med mindre bokläsningsfrekvens ($M=55,00$, $SD=24,207$, $t(25)=-0,167$, $p=0,869$, $d=0,088$).

Frågeställning 5. Beräkningar av sambandet mellan socioekonomisk status och resultat på NRDLs och SECDI. Korrelationsanalyser med Pearsons correlation visade inga signifikanta samband mellan vårdnadshavares utbildningsnivå och resultat på förståelsedelen $r(26) = -0,005$, $p = 0,980$. och produktionsdelen $r(26) = 0,080$, $p = 0,685$. i NRDLs. Inga signifikanta samband visades heller mellan vårdnadshavares utbildningsnivå och resultat på förståelsedelen $r(25) = 0,111$, $p = 0,583$. och produktionsdelen $r(25) = 0,166$, $p = 0,407$. i SECDI.

Diskussion

Jämförelse mellan undersöknings- och kontrollgruppens resultat

Parametriska och icke-parametriska gruppjämförelser visade på en signifikant skillnad mellan deltagargrupperna när det kommer till förståelse och produktion av ord, grundläggande meningsbyggnad och förståelse av instruktioner, där undersökningsgruppen hade högre snittpoäng jämfört med kontrollgruppen. Skillnaden var även signifikant efter att gränsen för signifikans skärpts genom en Bonferronikorrektion för multipla jämförelser, vilket innebär att resultatet kan antas vara tillförlitligt och ligga i linje med våra hypoteser. Vad som ytterligare stärker resultatets tillförlitlighet och antagandet om att det går i linje med våra hypoteser är att effektstorleken var stor för båda delarna på NRDLs. En signifikant skillnad mellan deltagargrupperna visade sig dock inte avseende barnets impressiva och expressiva ordförråd som skattades av vårdnadshavare. Resultaten kan tyda på att vårdnadshavarnas skattning skiljer sig från barnens faktiska förmåga. Att det föreligger en signifikant skillnad mellan deltagargruppernas resultat på förståelse och produktion av ord, grundläggande meningsbyggnad och förståelse av instruktioner kan vara ett resultat av att undersökningsgruppen har främjats av satsningen, men skulle även kunna bero på att gruppens medelålder var högre än medelåldern i kontrollgruppen, vilket gav undersökningsgruppen ett språkligt övertag som gjorde att deltagarna presterade bättre på testuppgifterna.

Jämförelse mellan undersöknings- och kontrollgruppens bokläsningsfrekvens

En jämförelse mellan undersöknings- och kontrollgruppens bokläsningsfrekvens gjordes i syfte att titta närmare på familjernas läsvanor och för att testa vår hypotes om att undersökningsgruppen skulle ha en högre bokläsningsfrekvens än kontrollgruppen efter att ha främjats av sitt deltagande i Språkstart Halland. Att ingen signifikant skillnad visades mellan deltagargrupperna avseende bokläsningsfrekvens skulle kunna tolkas som ett resultat av att

vårdnadshavare i båda deltagargrupperna var duktiga på att läsa för sina barn oavsett om de hade deltagit i satsningen eller inte. Alternativt skulle resultatet kunna förklaras utifrån att vårdnadshavare redan innan de svarade på enkäten hade kunskap kring vad de förväntades svara och att de försökte uppfylla denna förväntan genom att svara att de läser mer för sina barn än vad de i själva fallet gör.

Jämförelse mellan gruppernas resultat uppdelat efter bokläsningsfrekvens

Syftet med analysen var att testa hypotesen att barn som blir lästa för i högre utsträckning presterar högre poäng på NRDLs och SECDI, det vill säga får en bättre förståelse och produktion av ord, grundläggande meningsbyggnad och förståelse av instruktioner. Inga signifikanta skillnader kunde konstateras. Dessa resultat skiljer sig från tidigare forskning (Gilkerson et al., 2015) men kan eventuellt förklaras genom att urvalsgruppen var för liten samt att gruppen som angivit lägre andel bokläsning i hemmet endast omfattade sex barn. Ingen vårdnadshavare uppgav att de *aldrig* läser för sitt barn. Eventuellt kan en icke-signifikant skillnad mellan grupperna förklaras genom att vårdnadshavare var medvetna om betydelsen av bokläsning och därför läste för sitt barn, oavsett om de hade deltagit i satsningen eller inte. Kontrollgruppen skiljde sig därför inte signifikant från undersökningsgruppen avseende bokläsningsfrekvens eftersom vårdnadshavare i deltagargrupperna läste för sitt barn i ungefär samma utsträckning. Det tyder på att vårdnadshavare kan få information om betydelsen av bokläsning i förhållande till sitt barns språkutveckling i andra sammanhang, även utan att vara med i en satsning.

Alternativa förklaringar som också skulle kunna förklara resultatet är dels deltagargruppernas unga ålder, där mer tydliga skillnader skulle kunna framträda i takt med en stigande ålder. Ett annat alternativ skulle kunna vara brister i testinstrumentet som helt enkelt inte differentierar mellan grupperna på ett tillräckligt bra sätt.

Gruppernas resultat i relation till socioekonomisk status

Gällande korrelationer som gjordes mellan resultat och socioekonomisk status, kunde vi se upplyftande resultat där föräldrarnas utbildningsnivå inte verkade påverka barnens språkliga prestation i någon hög utsträckning. Däremot är det svårt att dra några direkta slutsatser utifrån detta då vårt sampel var relativt litet, med liten spridning inom gruppen gällande föräldrarnas olika utbildningsnivåer. Detta resultat ligger dessutom inte i linje med tidigare forskning som tvärtom ofta visat på ett starkt samband mellan föräldrars utbildningsnivå, socioekonomisk status och barns språkliga utveckling (Hindman et al., 2016; Fernald et al., 2013). En förklaring till varför vårt resultat skiljer sig från tidigare forskning kan ha att göra med att klyftorna mellan olika socioekonomiska grupper är olika stora i olika

länder. Våra siffror är baserade på familjer bosatta i Sverige där alla familjer har rätt till barnhälsovård och förskola, vilket innebär mindre samhällsklyftor jämfört med exempelvis i USA där ett flertal av tidigare nämnda studier har utförts.

Metoddiskussion

Testmaterial. NRDLS visade sig vara en fungerande metod för att differentiera mellan deltagargruppernas ordförråd med fokus på förståelse och produktion av ord, grundläggande meningsbyggnad och förståelse av instruktioner. En nackdel med användningen av NRDLS var dock att testets standardiserade poäng inte kunde användas vid poängsättning av deltagarnas resultat, eftersom majoriteten av deltagarna var yngre än testets åldersnormering. Istället för att anges i standardpoäng angavs därför deltagarnas resultat i råpoäng.

I samband med valet av testmaterial diskuterades den svenska utgåvan av testet *Bayley Scales of Infant and Toddler Development Screening Test - Third Edition* (Bayley-III) som ett alternativ till NRDLS, vilket är ett standardiserat test som är normerat för barn i åldrarna 1 månad till 42 månader och används vid psykologutredningar av barns kognitiva, språkliga och motoriska utveckling (Pearson, u.å.). Anledningen till att det logopediska testet NRDLS valdes framför Bayley-III var att våra tidigare erfarenheter av NRDLS ansågs vara en fördel som utifrån ett tidsperspektiv sparade tid och underlättade förberedelser inför testsituationen. Utifrån testets normering och svårighetsgrad skulle dock Bayley-III eventuellt ha varit ett mer passande alternativ vid testning av deltagargrupporna. Alternativt skulle testningen med NRDLS ha kunnat utföras i ett senare skede, när deltagarna hade uppnått den ålder som matchade testets normering. Att en utvärdering av satsningen utfördes i ett så tidigt stadium av barnets språkutveckling beslutades utifrån satsningens ambition om att göra kontinuerliga uppföljningar av deltagarna vid olika åldrar under satsningens gång, där vår utvärdering är den första av flertalet planerade uppföljningar i framtiden.

SECDI - Communicative Developmental Inventory. Inga signifikanta skillnader påvisades vid jämförelse mellan deltagargrupporna resultat på SECDI, vilket skulle kunna förklaras genom att testet inte var ett tillförlitligt verktyg för differentiering av deltagargrupporna expressiva och impressiva ordförråd. Förhoppningar om att barnet ska få höga poäng på formuläret kan påverka vårdnadshavarens svar och leda till att barnets ordförråd överskattas. En annan observation som gjordes i samband med användning av SECDI var att några av orden i formuläret upplevdes något förlegade, där en mer aktuell synonym till ordet skulle ha föredragits. Flera av vårdnadshavarna till deltagarna angav exempelvis att deras barn förstod och använde synonymen *rumpa* men inte ordet *stjärt*, vilket var ett ord som

efterfrågades i formuläret. Fördelen med att använda SECDI var att information om deltagarnas ordförråd på ett effektivt sätt kunde samlas in som ett komplement till enkäten om läs- och biblioteksvanor samt deltagarnas testresultat på NRDLs. Utifrån våra observationer antas dock NRDLs vara ett mer lämpligt testmaterial för differentiering av deltagargruppernas impressiva och expressiva ordförråd än SECDI.

Enkät om läs- och biblioteksvanor. I enkäten ingick frågor angående deltagarnas biblioteksvanor, vilka utformades utifrån intresse i Språkstart Halland, men analyserades inte vidare under studiens gång. Ett flertal brister i enkätens utformning noterades under studiens gång, där vårdnadshavare exempelvis tillfrågades utifrån formuleringen *mamma* och *pappa*, vilket istället skulle kunna formuleras med en mer inkluderande benämning som *vårdnadshavare 1* och *vårdnadshavare 2*. En annan svaghet med enkäten var att vårdnadshavares ålder efterfrågades med alternativet *35-40 år* som den högsta valbara åldern, vilket inte var en realistisk åldersgräns eftersom vårdnadshavare till deltagarna självfallet kunde vara över 40 år.

Deltagare

Rekryteringsmetod. Olika rekryteringsmetoder användes för att rekrytera deltagargrupperna, där undersökningsgruppen rekryterades via brev och telefonkontakt med en uppsatsförfattare medan kontrollgruppen rekryterades genom kontakt med en sjuksköterska under ett rutinmässigt besök på barnavårdscentralen. Vi upplevde att rekryteringsmetoden där tillfrågan skedde via en sjuksköterska på en barnavårdscentral var mer framgångsrik än när tillfrågan skedde via brev och uppföljande telefonkontakt med en uppsatsförfattare. Att få information om studien i mötet med en redan bekant person kan för de tillfrågade ha upplevts tryggare och mer personligt än för dem som rekryterades via brev och telefonkontakt med en okänd uppsatsförfattare, vilket kan ha påverkat deras benägenhet att tacka ja till att delta i studien.

Urvalsgrupp. Det totala antalet deltagare i studien var 29 barn, vilket är ett relativt litet urval. Detta bidrar i sin tur till mer osäkra resultat samt en risk för att man missar vissa behandlingseffekter. Matchningen mellan deltagargrupperna var inte idealisk gällande socioekonomisk status där vårdnadshavare i kontrollgruppen generellt sett hade en högre utbildningsnivå än vårdnadshavare i undersökningsgruppen. Kontrollgruppen hade en större andel (56,3%) universitetsutbildade vårdnadshavare än undersökningsgruppen (46,2%). Fler vårdnadshavare hade grundskoleutbildning som högst avslutad utbildning i undersökningsgruppen (7,7%) till skillnad från vårdnadshavare i kontrollgruppen (0%), där alla hade avslutad en utbildning på gymnasie-, yrkes- eller universitetsnivå. Även fler

deltagare i kontrollgruppen (100%) gick på förskola än deltagare i undersökningsgruppen (76,9%). Deltagargrupperna skiljde sig även åt gällande åldersfördelning där deltagare i undersökningsgruppen överlag var äldre än deltagare i kontrollgruppen, och hade en medelålder på 25,31 månader medan kontrollgruppen hade en medelålder på 21,81 månader. Skillnader mellan grupperna visade sig även i könsfördelning, där mer än hälften av deltagarna i undersökningsgruppen var flickor (9/13) medan kontrollgruppen bestod av fler pojkar än flickor (10/16). Skillnaderna i socioekonomisk status mellan deltagargrupperna kan ha varit ett resultat av att de som tillfrågades vara med i studien kom från olika demografiska områden. För att få ihop en socioekonomiskt jämförbar kontrollgrupp, kontaktade uppsatsförfattarna en barnvårdscentral i ett område som ansågs vara demografiskt likt det område varifrån undersökningsgruppen rekryterades. Barnvårdscentralen som tillfrågades var den barnvårdscentral som sedan rekryterade deltagare till kontrollgruppen, där grupp sammansättningen sedan styrdes av vilka vårdnadshavare som slutligen tackade ja till att delta i studien. Resultatet blev en kontrollgrupp som hade en högre andel pojkar än flickor, fler deltagare med högutbildade vårdnadshavare och där deltagarna hade en lägre medelålder än deltagare i undersökningsgruppen. Nämnda gruppskillnader är faktorer som kan påverka resultatet, så för att i framtida studier öka resultatens tillförlitlighet krävs en större och homogenare urvalsgrupp med en mer jämlig ålders- och könsfördelning samt socioekonomisk status mellan deltagargrupperna.

Inklusions- och exklusionskriterier. Deltagarnas låga ålder innebar utmaningar i testsituationen såväl som vid tolkning av resultatet. Den kognitiva och språkliga utvecklingen i åldrarna 18 till 27 månader varierar utifrån individuella förutsättningar, vilket gjorde det svårare att avgöra vad som skulle antas vara en något försenad men typisk kognitiv och språklig utveckling eller tecken på en kognitiv eller språklig svaghet. Förutsättningar i kognitiv och språklig utveckling påverkar deltagarnas prestation och medverkan, vilket kan ta sig i uttryck i deltagarens språkliga förmåga men även förmågan att koncentrera sig i testsituationen. Resultatet kan därför oavsiktligt ha påverkats av kognitiva och språkliga svårigheter hos deltagarna som ännu inte utretts och diagnostiserats. Förutom svårigheten att garantera typisk kognitiv och språklig utveckling kunde inte heller inklusionskriteriet normal hörsel garanteras eftersom ingen hörselkontroll utfördes inför testningen. I framtida studier bör därför deltagarnas hörsel kontrolleras innan testning i syfte att utesluta hörselnedsättning.

Testprocedur

Val av testmiljö. Testningen skedde i ett avskilt rum på barnvårdscentralen i Hylte och Fyllinge. Att genomföra testningen på en mottagning hade både sina för- och nackdelar,

där fördelen var att ett avskilt rum på en barnvårdscentral möjliggjorde en lugn miljö utan distraktioner och störande omgivningsfaktorer, på en för vårdnadshavaren välkänd plats. Att många vårdnadshavare kände till mottagningen efter att tidigare ha varit där med sitt barn kan ha utgjort en trygghet för vårdnadshavare, och gjort dem positivt inställda till att delta i studien. Att utföra testningen på en mottagning kan dock för några av dem som tillfrågades ha upplevts omständligt på grund av tidsbrist, vilket kan ha påverkat antalet intresseanmälningar till studien negativt. Testning i deltagarnas hemmiljö skulle eventuellt ha lett till ett ökat deltagarantal dels av bekvämlighetssynpunkt men också för att testmiljön skulle vara mer avslappnad och minskat känslan av prestationskrav. En nackdel med att utföra testningen i deltagarnas hemmiljö kan dock vara svårigheten att reducera miljömässiga distraktioner och störningsmoment som skulle kunna påverka deltagarnas koncentrationsförmåga i testsituationen, vilket observerades hos deltagarna i pilotstudien. Testsituationen på mottagning var dock inte helt utan störningsmoment, då vissa av deltagarna distraherades av videokameran som spelade in testningen. Trots vetskapen om att videokameran kunde utgöra en distraherande faktor för vissa deltagare, valde vi att behålla den i syfte att underlätta efterföljande poängsättning och resultatanalys, men var medvetna om att det kunde påverka vissa deltagares resultat negativt.

Kontaktskapande uppgifter. För att underlätta kontakten mellan testledare och deltagare utfördes vid behov kontaktskapande uppgifter innan testningen påbörjades. Eventuellt skulle ytterligare kontaktskapande uppgifter eller testning under mer lekfulla omständigheter ha varit fördelaktigt i kontakten med vissa barn, dock skulle tillägg av kontaktskapande lekuppgifter inför eller efter ordinarie testning innebära ett tidsmässigt längre testtillfälle, vilket skulle ha varit en utmaning för barnets koncentrationsförmåga.

Poängsättning. Författarna till studien försökte med en rad olika tillvägagångssätt stärka interbedömarreliabiliteten, genom att grundligt gå igenom materialet tillsammans innan datainsamlingen påbörjades. Samtliga testningar filmades och båda testledarna rättade var för sig och jämförde sedan resultaten för att se att det gjorts liknande bedömningar. Bedömning av svaren skedde dessutom i flera steg där första bedömningen skedde i direkt anslutning till testningen. Andra bedömningen skedde två veckor senare när testledarna gemensamt satt ner och gick igenom samtliga testningar och till sist jämfördes bedömning med filminspelning för att säkerhetsställa att det skett en så korrekt bedömning som möjligt.

Tillförlitlighet

Utöver ovan nämnda faktorer finns det ytterligare faktorer som kan ha haft en inverkan på resultatet. Eftersom deltagande i studien byggde på frivillighet kan de vårdnadshavare som anmälde sitt intresse ha haft ett särskilt engagemang avseende sitt barns språkutveckling, och varit allmänt språkligt intresserade. Inga vårdnadshavare i varken undersöknings- eller kontrollgruppen hade exempelvis angett att de *aldrig* läser för sitt barn. En risk finns därför att vårt urval inte var representativt i förhållande till populationen i allmänhet, sett utifrån vårdnadshavares språkliga intresse, men även den låga andelen flerspråkiga deltagare samt den höga andelen högutbildade vårdnadshavare i deltagargrupperna. För att undvika systematiska fel som kan förvränga resultatet krävs mer homogena deltagargrupper. Eftersom våra deltagargrupper skiljde sig från varandra avseende ålders- och könsfördelning samt socioekonomisk status, innebär det att effekten av satsningen överskuggades av andra faktorer som kan ha påverkat resultatet. Ytterligare ett hot mot tillförlitligheten i nuvarande studie var att testledarna under testning visste vilka barn som varit en del av satsningen eller ej vilket skulle kunna haft en viss påverkan. Detta är något som försökte undvikas i möjligaste mån genom att testningen filmades och att testningen då kunde rättas av flera olika individer.

Kliniska implikationer och vidare forskning

Att hitta effektiva sätt att utjämna språkliga ojämlikheter i samhället är av största samhällsintresse, där en omfattande insats som uppmuntrar till gemensam bokläsning och andra språkfrämjande aktiviteter skulle vara ett språkligt stimulerande medel på vägen mot målet om ett mer jämlikt samhälle. Förutom att en språkstimulerande insats är kostnadseffektiv och enkel att implementera finns enligt tidigare studier flera fördelar, där framförallt gemensam bokläsning pekas ut som en viktig komponent för att främja barns språkutveckling. Studier kring hur information om språkstimulerande satsningar ska spridas på ett effektivt sätt krävs dels för att öka chansen att fler deltar i satsningarna och att informationen blir lättillgänglig för alla i samhället, men också för att de som deltar i satsningar som denna också implementerar bokläsningen i sin vardag. Tidigare studier indikerar dock att ett flertal utmaningar i form av tidspress, lässvårigheter, obehag med läsning och bristande medvetenhet om läsningens fördelar försvårar vårdnadshavarnas förmåga att upprätthålla och ta till sig insatser med inslag av gemensam bokläsning. Intervjuer i utvärderande syfte skulle därför i framtiden vara ett viktigt komplement för att få en insyn i

hur vårdnadshavare har uppfattat och tagit till sig satsningen, vilket skulle utgöra ett nyttigt underlag inför förbättringsarbetet av satsningen.

I framtiden vore det även önskvärt att titta närmare på satsningens upplägg i relation till resultat, eftersom tidigare forskning poängterar att en språkstimulerande insats bör vara strukturerad, intensiv och långvarig för att ge en tydlig effekt. Förslagsvis skulle även deltagarna kunna följas under en längre tid i syfte att undersöka om tydligare skillnader uppkommer i takt med ökad ålder, samt att se en satsning som Språkstart Halland har någon effekt i skolåldern gällande skolresultat. Undersökningsgrupperna bör vid liknande studier i framtiden vara större, dels för att resultatet blir tillförlitligare men också mer generaliserbart. Det kommer också med största sannolikhet ge en större spridning inom grupperna med större variation gällande exempelvis bokläsningsfrekvens, socioekonomisk status och flerspråkighet. Vidare borde äldre deltagargrupper rekryteras, alternativt att ett testbatteri används vars normering är anpassad för barn under två år. Viktigt att poängtera är dock att om barnen hade varit något äldre så hade antagligen testsituationen kunnat förlängas något då barnen orkat medverka under en längre tid, samtidigt som standardiserade poäng i NRDL5 hade kunnat användas istället för råpoäng. I framtiden bör deltagargrupperna även vara bättre matchade gällande ålders- och könsfördelning samt socioekonomisk status för att undvika att effekten av satsningen överskuggas av andra faktorer som kan påverka resultatet.

Studiens resultat indikerar att en språkstimulerande satsning i form av Språkstart Halland främjar barns förståelse och produktion av ord, grundläggande meningsbyggnad och förståelse av instruktioner. Mängden gemensam bokläsning verkar även öka något hos de familjer som deltar i satsningen, vilket är en indikation på att en insats kan användas som ett verktyg för att skapa goda språkliga förutsättningar i barnets hemmiljö. För mer tillförlitliga resultat krävs dock vidare studier med ett större deltagarantal samt mer homogena deltagargrupper som matchar testmaterialets normering.

Slutsatser

Den här studien syftade till att utvärdera satsningen Språkstart Halland samt bidra med ökad kunskap kring gemensam bokläsning som insats för att främja barns språk och utjämna klyftor i samhället. Även om barnens ålder tros ha påverkat resultatet kvarstår det faktum att barnen från undersökningsgruppen presterade bättre på uppgifter som testade deras förståelse och produktion av ord, grundläggande meningsbyggnad och förståelse av instruktioner än barnen i kontrollgruppen som inte hade deltagit i satsningen. Resultaten indikerar att barnen i undersökningsgruppen har gynnats av satsningen i form av exponering

av en något högre bokläsningsfrekvens och en ökad medvetenhet hos vårdnadshavare om hur gemensam bokläsning kan användas för att främja sitt barns språkutveckling.

Tack

Stort tack till alla barn och föräldrar som ställt upp och tagit sig tid att delta i vår studie. Vi vill också rikta ett stort tack till personalen på de aktuella barnavårdscentralerna där testningarna genomfördes som gjorde den här studien möjlig. Tack till *Språkstart Halland* för att vi har fått ta del av er satsning.

Vi vill även rikta ett varmt tack till vår handledare Olof Sandgren för hans engagemang under detta arbete. Tack för din tid, ditt tålamod och för alla dina råd och tips. Slutligen vill vi tacka våra nära och kära som peppat och stöttat oss under denna arbetsprocess, utan er hade vi inte orkat!

Referenser

- Arnqvist, A. (1993). *Barns språkutveckling*. Lund: Studentlitteratur.
- Barton, D., Hamilton, M., & Ivanic, R. (2000). *Situated literacies: Reading and writing in context*. New York, NY: Routledge.
- Brushe, M.E., Lynch, J.W., Reilly, S., Melhuish, E., & Brinkman, S.A. (2020). How many words are Australian children hearing in the first year of life? *BMC Pediatrics* 20, 52. doi: <https://doi.org/10.1186/s12887-020-1946-0>
- Demir-Lira, Ö. E., Applebaum, L. R., Goldin-Meadow, S., & Levine, S. C. (2018). Parents' early book reading to children: Relation to children's later language and literacy outcomes controlling for other parent language input. *Developmental Science*, 1-16. doi:10.1111/desc.12764
- Dickinson, D. K., Griffith, J. A., Golinkoff, R. M., & Hirsh-Pasek, K. (2012). How reading books fosters language development around the world. *Child Development Research*, 2012, 1-15. doi:10.1155/2012/602807
- Edwards, S., Letts, C., & Sinka, I. (2017). *The New Reynell Developmental Language Scales. Svensk version: Lundeberg Hammarström, I., Kjellmer, L. & Hansson, K.* Stockholm: Hogrefe.
- Egmont. (2019). *Children's Reading for Pleasure: trends and challenges*. Hämtad från <https://www.egmont.co.uk/wp-content/uploads/2019/03/Reading-for-Pleasure-Paper-final.pdf>
- Eriksen, Hagtvet, B. (2004). *Språkstimulering. Del 1: Tal och skrift i förskoleåldern* (1). Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.
- Eriksson, M., Westerlund, M., & Berglund, E. (2002). A Screening Version of the Swedish Communicative Development Inventories Designed for Use With 18-Month-Old Children. *Journal of Speech, Language and Hearing Research*, 45, 948-960. doi: 10.1044/1092-4388(2002/077)
- Farrant, B. M., & Zubrick, S. R. (2012). Early vocabulary development: the importance of joint attention and parent-child book reading. *First Language*, 32(3), 343–364. doi: 10.1177/0142723711422626
- Fernald, A., Marchman, V. A., & Weisleder, A. (2013). SES differences in language processing skill and vocabulary are evident at 18 months. *Developmental Science*. 16(2), 234–48. doi: 10.1111/desc.12019

- Fitton, L., McIlraith, A. L., & Wood, C. L. (2018). Shared Book Reading Interventions With English Learners: A Meta-Analysis. *AERA*, 88(5), 712–751. doi: 10.3102/0034654318790909
- Gilkerson, J., Richards, J. A., & Topping, K. J. (2015). The impact of book reading in the early years on parent–child language interaction. *Journal of Early Childhood Literacy*, 17(1), 92-110. doi: 10.1177/1468798415608907
- Hagen, M. Å., Melby-Lervåg, M., & Lervåg, A. (2017). Improving language comprehension in preschool children with language difficulties: a cluster randomized trial. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 58(10), 1132-1140. doi:10.1111/jcpp.12762
- Hart, B., & Risley, R. T. (2003). The Early Catastrophe: The 30 Million Word Gap by Age 3. *American Educator: Spring*, 4-9. <https://www.aft.org/sites/default/files/periodicals/TheEarlyCatastrophe.pdf>
- Hindman, A. H., Wasik, B. A., & Snell, E. K. (2016). Closing the 30 million word gap: Next steps in designing research to inform practice. *Child Development Perspectives*, 10(2), 134–139. <https://doi.org/10.1111/cdep.12177>
- Hoff, E. (2014). *Language Development* (5). Wadsworth: Cengage Learning.
- Huebner, C., & Payne, K. (2010) Home support for emergent literacy: Follow-up of a community-based implementation of dialogic reading. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 31, 195–201. doi: 10.1016/j.appdev.2010.02.002
- Håkansson, G. (2014). *Språkinläring hos barn* (2:2). Lund: Studentlitteratur AB.
- Justice, L. M., Logan, J. R., & Damschroder, L. (2015). Designing Caregiver-Implemented Shared-Reading Interventions to Overcome Implementation Barriers. *Journal of Speech, Language and Hearing Research*, 58(6): S1851–S1863. doi: 10.1044/2015_JSLHR-L-14-0344
- Kamhi, G. A., & Catts, W. H. (2014). *Language and Reading Disabilities* (3). Edinburgh: Pearson Education Limited.
- Kindle, K. J. (2009). Vocabulary development during read-alouds: primary practices. *The reading teacher*, 63(3), 202-211. doi: 10.1598/RT.63.3.3
- Koskinen, P. S., Blum, I. H., Bisson, S. A., Phillips, S. M., Creamer, T. S., & Baker, T. K. (2000). Book access, shared reading, and audio models: The effects of supporting the literacy learning of linguistically diverse students in school and at home. *Journal of Educational Psychology*, 92, 23–36. doi:10.1037//0022-0663.92.1.23
- Leman, P., Bremner, A., Parke, D. R., & Gauvain, M. (2012). *Developmental psychology*. Maidenhead: McGraw-Hill Education.

- Lindö, R. (2009). *Det tidiga språkbudet* (1). Lund: Studentlitteratur AB.
- Linell, P. (1982). *Människans språk* (2). Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Logan, J. A. R., Justice, L. M., Yumus, M., & Chaparro-Moreno, L. J. (2019). When Children Are Not Read to at Home: The Million Word Gap. *Journal of Developmental and Behavioral Pediatrics*, 40(5), 383–386. doi: 10.1097/dbp.0000000000000657 PMID: 30908424
- Montag, J. L., Jones, M. N., & Smith, L. B. (2015). The words children hear: picture books and the statistics for language learning. *Psychological Science*, 26(9), 1489-1496. doi: 10.1177/0956797615594361
- Nationalencyklopedin. (u.å.) Barnspråk. Hämtad 2020-02-18 från <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/1%C3%A5ng/barnspr%C3%A5k>
- Nettelbladt, U., & Salameh, E-K. (2007). *Språkutveckling och språkstörning hos barn* (1:6). Lund: Studentlitteratur AB.
- Niklas, F., Cohrssen, C., & Tayler, C. (2016). The Sooner, the Better: Early Reading to Children. *SAGE open*, 1-11. doi: 10.1177/2158244016672715
- Noble, C. H., Cameron-Faulkner, T., & Lieven, E. (2018). Keeping it simple: The grammatical properties of shared book reading. *Journal of Child Language*, 45, 753-766. doi:10.1017/S0305000917000447
- Pearson. (u.å.) Bayley-III - Bayley Scales of Infant and Toddler Development - Third Edition. Hämtad 2020-04-27 från <https://www.pearsonclinical.se/produkter/utveckling-begavning/bayley-iii>
- Persson, J. (2019). *Högläsning för barn*. Hämtad från LegiLexis webbplats: https://legilexi.org/media/1521/legilexirapporttho-gla-sning_20190610-1.pdf
- Raag, T., Kusiak, K., Tumilty, M., Keleman, A., Bernheimer, A., & Bond, J. (2011). Reconsidering SES and gender divides in literacy achievement: are the gaps across social class and gender necessary? *Educational Psychology: An International Journal of Experimental Educational Psychology*, 31(6), 691- 705. Doi 10.1080/01443410.2011.599835
- Region Halland. (2019a). Språkstart Halland - små barns språkutveckling. Hämtad 2020-02-20 från <https://www.regionhalland.se/kultur/kulturbarnunga/sprakstart/>
- Region Halland. (2019b). För språkstartare och dig som jobbar med barn. Hämtad 2020-03-11 från <https://www.regionhalland.se/kultur/kulturbarnunga/sprakstart/for-sprakstartare-och-dig-som-jobbar-med-barn/>

- Region Halland (u.å.a). *Innehållsbeskrivning av språkpaket 1* [Broschyr]. Hämtad från <https://www.regionhalland.se/kultur/kulturbarnunga/sprakstart/for-sprakstartare-och-dig-som-jobbar-med-barn/>
- Region Halland (u.å.b). *Innehållsbeskrivning av språkpaket 2* [Broschyr]. Hämtad från <https://www.regionhalland.se/kultur/kulturbarnunga/sprakstart/for-sprakstartare-och-dig-som-jobbar-med-barn/>
- Sigurd, B., & Håkansson, G. (2007). *Språk, språkinläring & språkforskning* (2:1). Lund: Studentlitteratur.
- Strömqvist, S. (2009). *Språkets öga: Om vägarna mellan tankar och ord* (1:1). Lund: Studentlitteratur AB.
- Söderbergh, R. (1988). *Barnets tidiga språkutveckling* (2). Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Wengelin, Å., & Nilholm, C. (2013). *Att ha eller sakna verktyg - om möjligheter och svårigheter att läsa och skriva* (1:2). Lund: Studentlitteratur AB.
- Zimmerman, F. J., Gilkerson, J., Richards, J. A., Christakis, D. A., Xu, D., Gray, S., & Ypanel, U. (2009). Teaching by listening: the importance of adult-child conversations to language development. *Pediatrics*, *124*(1), 342–349. doi: 10.1542/peds.2008-2267.
- YouGov. (2012). Högläsning tillsammans med barn minskar enligt färsk undersökning. Hämtad 2020-03-10 från <https://mb.cision.com/Main/1642/9249570/5595.pdf>

Bilagor

Bilaga 1. Informationsblad till föräldrar i undersökningsgruppen

Språkstart Halland - En satsning på förskolebarns språkutveckling

Informationsbrev till föräldrar

Bakgrund och syfte

Den regionala och kommunala insatsen Språkstart Halland avser att utveckla språkutveckling samt främja ett stort ordförråd med mottot "alla barns rätt till ett språk". Att bygga upp ett ordförråd är något som en familj behöver arbeta med varje dag, där man pratar, läser, lyssnar och interagerar för och med barnen.

Förfrågan om deltagande

Vi skulle vilja språktesta ditt barn samt undersöka familjens läsvanor efter riktad språkinformation av språkstartare inom Språkstart Halland.

Frivillighet

Att delta i studien är frivilligt och du har rätt att när som helst avbryta deltagandet, utan att behöva ge en förklaring.

Hur går studien till?

Språktestningen kommer att ta cirka 30 minuter och kommer att ske på BVC/vårdcentralen. Varje barn kommer att vara med om ett språktest. Denna träff är något utöver de sedvanliga träffarna på BVC och är med en logopedstudent. Språktesterna innebär att barnen får titta på och benämna bilder. Om vi märker att barnet blir trött får hen en kort paus. Vi kommer att försöka göra uppgiften så rolig och stimulerande för barnet som möjligt. Det insamlade materialet kommer att filmas och analyseras så att barnens förmåga att benämna bilderna vid olika åldrar framträder.

Vilka är riskerna och finns det några fördelar?

Forskaren kommer att göra ett språktest på ditt barn. Genom att delta i den här studien hjälper du oss att utveckla ny kunskap som är viktig vid genomförandet av olika hälsoprojekt.

Hantering av data och sekretess

De personuppgifter som du lämnar kommer att användas för att analysera ditt barns språkutveckling. Den data som samlas in om dig och ditt barn kommer enbart att användas för forskningsändamål och inte ligga till grund för vård och behandling. Insamlade data kommer att vara kodade och bearbetas endast av de som är ansvariga för och arbetar med studien. Uppgifterna är sekretessbelagda enligt offentlighet och sekretesslagen (2009:400). Den rättsliga grunden för behandlingen av dina personuppgifter är att du gett ditt samtycke till att dina

personuppgifter får lov att behandlas i forskningsstudien. Om du har lämnat ditt samtycke till att Region Halland får behandla dina personuppgifter har du också rätt att när som helst återkalla samtycket. Dina personuppgifter kommer att sparas under projektets gång och därefter arkiveras och sparas i tio år med stöd av arkivlagen (1990:782). Ansvarig för dina personuppgifter är driftsnämnden Närsjukvård (Box 1243, 432 17, Varberg).

Hur får jag information om studiens resultat?

Studiens resultat kommer att presenteras vid vetenskapliga konferenser på gruppnivå där ingen enskild person kommer att identifieras.

För att återkalla ditt samtycke

Kontakta Dataskyddsombudet dataskydd@regionhalland.se eller telefon 035-13 10 00.

Ni kommer bli uppringda

Vi kommer inom en snar framtid att ringa upp er från telefonnr 035-17 98 63, där ni vid intresse har möjlighet att anmäla er och bestämma en passande tid inför kommande testning på BVC.

Om ni undrar över något så är du välkommen att höra av dig till oss.

Med vänlig hälsning

Josefine Tangen
Logopedstudent

Julia Lundqvist
Logopedstudent

Ulrika Bergsten
Fou-handledare
073-142 67 58
ulrika.bergsten@regionhalland.se

Maria Ehde Andersson
Processledare Språkstart Halland
035-17 98 63
070-266 71 56
maria.ehde-andersson@regionhalland.se

Bilaga 2. Informationsblad till föräldrar i kontrollgrupp

Språkstart Halland - En satsning på förskolebarns språkutveckling

Hej!

Vi heter Josefine Tangen och Julia Lundqvist och vi studerar logopedi i Lund. Vi ska i vårt examensarbete utvärdera projektet ”Språkstart, Halland”. Projektet har inneburit att språkstartare på biblioteket i Hylte har gjort hembesök och informerat om små barns språkutveckling samt delat ut bokpaket.

Förfrågan om deltagande

Vi skulle vilja språktesta ditt barn samt undersöka familjens läsvanor för att kunna göra en jämförelse med de som har fått riktad språkinformation från språkstartare inom Språkstart Halland.

Bakgrund och syfte

Den regionala och kommunala insatsen Språkstart Halland avser att utveckla språkutveckling samt främja ett stort ordförråd med mottot ”alla barns rätt till ett språk”. Att bygga upp ett ordförråd är något som en familj behöver arbeta med varje dag, där man pratar, läser, lyssnar och interagerar för och med barnen.

Frivillighet

Att delta i studien är frivilligt och du har rätt att när som helst avbryta deltagandet, utan att behöva ge en förklaring.

Hur går studien till?

Språktestningen kommer att ta cirka 30 minuter och kommer att ske på BVC/vårdcentralen. Denna träff är något utöver de sedvanliga träffarna på BVC och är med en logopedstudent. Språktesterna innebär att barnen får titta på och benämna bilder. Om vi märker att barnet blir trött får hen en kort paus. Vi kommer att försöka göra uppgiften så rolig och stimulerande för barnet som möjligt. Det insamlade materialet kommer att filmas och analyseras så att barnens förmåga att benämna bilderna vid olika åldrar framträder.

Enkäten är uppdelad i två delar. Frågorna i första delen handlar om er och era läs- och biblioteksvanor och den andra delen handlar om lässituationen, hur det går till att läsa böcker. Svaren kommer att behandlas konfidentiellt, och er identitet kommer inte att framgå i rapporteringen eftersom den sker på gruppnivå.

Det är mycket värdefullt för oss att så många som möjligt tar sig tid att besvara enkäten, så vi är tacksamma om du tar några minuter till detta.

Vilka är riskerna och finns det några fördelar?

Logopedstudenten kommer att göra ett språktest på ditt barn. Genom att delta i den här studien hjälper du oss att utveckla ny kunskap som är viktig vid genomförandet av olika hälsoprojekt.

Hantering av data och sekretess

De personuppgifter som du lämnar kommer att användas för att analysera ditt barns språkutveckling. Den data som samlas in om dig och ditt barn kommer enbart att användas för forskningsändamål och inte ligga till grund för vård och behandling. Insamlade data kommer att vara kodade och bearbetas endast av de som är ansvariga för och arbetar med studien.

Uppgifterna är sekretessbelagda enligt offentlighet och sekretesslagen (2009:400). Den rättsliga grunden för behandlingen av dina personuppgifter är att du gett ditt samtycke till att dina personuppgifter får lov att behandlas i forskningsstudien. Om du har lämnat ditt samtycke till att Region Halland får behandla dina personuppgifter har du också rätt att när som helst återkalla samtycket. Dina personuppgifter kommer att sparas under projektets gång och därefter arkiveras och sparas i tio år med stöd av arkivlagen (1990:782). Ansvarig för dina personuppgifter är driftsnämnden Närsjukvård (Box 1243, 432 17, Varberg).

Hur får jag information om studiens resultat?

Studiens resultat kommer att presenteras vid vetenskapliga konferenser på gruppnivå där ingen enskild person kommer att identifieras.

För att återkalla ditt samtycke

Kontakta Dataskyddsombudet dataskydd@regionhalland.se eller telefon 035-13 10 00.

Om ni undrar över något så är du välkommen att höra av dig till oss.

Med vänlig hälsning

Josefine Tangen
070-2889595
Logopedstudent

Julia Lundqvist
073-6292635
Logopedstudent

Ulrika Bergsten
Fou-handledare
073-142 67 58
ulrika.bergsten@regionhalland.se

Maria Ehde Andersson
Processledare Språkstart Halland
035-179863/ 070-2667156
maria.ehde-andersson@regionhalland.se

Bilaga 3. Samtyckesblankett

Språkstart Halland

Skriftligt informerat samtycke att låta barnet intervjuas och filmas i 'Språkstart, Halland', om familjens läsvanor med sitt barn efter riktad språkinformation från språkstartare inom 'Språkstart, Halland'.

Jag har informerats om studiens syfte, om hur information samlas in, bearbetas och hanteras. Jag har informerats om att mitt deltagande är frivilligt och att jag, om jag så önskar, kan avbryta min medverkan i studien utan närmaste motivering.

Jag vill att mitt barn deltar i studien (kryssa i ditt svar): Ja ( ) Nej ( )

Om du tackar **Ja** till att delta i studien var vänlig fyll i nedanstående information:

Om du tackar **Nej** till att delta i studien behöver du ej fylla i nedanstående information men glöm inte skicka tillbaka denna svarsblanketten till oss.

Barnets namn _____

Vårdnadshavarens namn: _____

Vårdnadshavarens namn: _____

Telefonnummer: _____

Mailadress: _____

Namnunderskrift: _____

Ort/datum: _____

Bilaga 4. Enkät till föräldrar i undersökningsgrupp gällande läs- och biblioteksvanor

Kodnummer

Barnets namn: _____ Barnets personnummer: _____

1. Vem har fyllt i enkäten? mamma pappa någon annan

2. Mammas ålder: 15–20 ; 20–25 ; 25–30 ; 30–35 ; 35–40

3. Pappas ålder: 15–20 ; 20–25 ; 25–30 ; 30–35 ; 35–40

4. Vilken är den högsta utbildningen ni som föräldrar/vårdnadshavare genomfört (kryssa i för den av er som har högst utbildning):

Ingen skolgång . Grundskola . Gymnasium . Högskola/universitet .

Annan , i så fall vad? _____

5. Pratar ni i familjen svenska hemma? Ja Nej

6 a. Pratar ni i familjen något annat språk än svenska hemma? Ja Nej

6b. Om ja, vilket eller vilka språk? _____

7. Har ni fler barn? Ja Nej

7 a. Om ja, hur många hemmavarande barn har du?

7 b. Hur gamla är de?

8. Har ditt barn normal hörsel? Ja Nej

9. Går ditt barn på förskola? Ja Nej

Markera endast ett svarsalternativ per fråga om det inte står något annat.

Första delen av enkäten handlar om Läs- och biblioteksvanor

1a. Hur ofta läser du en bok tillsammans med ditt barn?

Dagligen Flera gånger i veckan Någon gång i veckan Sällan Aldrig

1b. Om du svarat sällan eller aldrig. Beror det på

Tidsbrist Barnet är inte intresserat Du själv är inte intresserad Annan orsak

2. Läser du fler böcker för ditt barn?

Ja, många fler Ja, lite fler Nej

3 a. Hur ofta brukar du och ditt barn gå till biblioteket?

Flera gånger/vecka En gång/vecka Flera gånger/månad
En gång/månad Sällan Aldrig

4. Om du svarat sällan eller aldrig beror det på att

Flera svarsalternativ möjliga.

Biblioteket ligger för långt bort
Biblioteket har för dåliga öppettider
Biblioteket har inte det jag vill ha

Ge gärna exempel

Tidsbrist Inte intresserad Annan orsak

5. Vad gör ni när ni besöker biblioteket?

Flera svarsalternativ möjliga.

Lånar böcker Läser tidningar som Bamse till exempel Använder datorer Går på arrangemang som t ex barnteater, sagostunder etc Annat

Nu kommer några frågor om hur bokläsningen brukar gå till.

6. När brukar du oftast läsa en bok med ditt barn?

På kvällen innan barnet skall somna När barnet kommer och vill läsa en bok När du själv vill läsa för ditt barn Kommentera gärna ditt svar _____

7. Brukar du berätta sagor eller berättelser ur ditt eget minne utan bok?

Ofta Ibland Sällan Aldrig

8. Brukar du berätta utan avbrott för kommentarer och låta barnet vänta med frågor tills du är färdig?

Ja, jag berättar oftast färdigt utan avbrott

Nej, jag brukar oftast låta barnet avbryta med frågor under berättandet?

Ofta Ibland Sällan Aldrig

9. Någon särskild favoritbok?

Ja Nej Om ja, vilken bok _____

10. Brukar du berätta vad boken handlar om innan du börjar läsa den?

Ja Nej

11. Brukar någon i familjen läsa för sitt nöjes skull så att barnet ser det?

Ofta Ibland Sällan Aldrig Kommentera gärna ditt svar

12. Brukar du ställa frågor till barnet under berättandet?

Ja Nej

13. Brukar ni läsa samma bok flera gånger?

14. Har *Språkstart Halland* lett till att ni börjat gå till biblioteket för att låna mer?

Ja, vi gick inte alls/sällan till biblioteket tidigare

Ja, men vi gick ganska ofta till biblioteket tidigare också

Nej

15. Har du något förslag till förbättring av *Språkstart Halland*?

Bilaga 5. Enkät till föräldrar i kontrollgrupp gällande läs- och biblioteksvanor

Kodnummer

Barnets namn: _____ Barnets personnummer: _____

1. Vem har fyllt i enkäten? mamma pappa någon annan

2. Mammas ålder: 15–20 ; 20–25 ; 25–30 ; 30–35 ; 35–40

3. Pappas ålder: 15–20 ; 20–25 ; 25–30 ; 30–35 ; 35–40

4. Vilken är den högsta utbildningen ni som föräldrar/vårdnadshavare genomfört (kryssa i för den av er som har högst utbildning):

Ingen skolgång . Grundskola . Gymnasium . Högskola/universitet .

Annan , i så fall vad? _____

5. Pratar ni i familjen svenska hemma? Ja Nej

6 a. Pratar ni i familjen något annat språk än svenska hemma? Ja Nej

6b. Om ja, vilket eller vilka språk? _____

7. Har ni fler barn? Ja Nej

7 a. Om ja, hur många hemmavarande barn har du?

7 b. Hur gamla är de?

8. Har ditt barn normal hörsel? Ja Nej

9. Går ditt barn på förskola? Ja Nej

Markera endast ett svarsalternativ per fråga om det inte står något annat.

Första delen av enkäten handlar om Läs- och biblioteksvanor

1a. Hur ofta läser du en bok tillsammans med ditt barn?

Dagligen Flera gånger i veckan Någon gång i veckan Sällan Aldrig

1b. Om du svarat sällan eller aldrig. Beror det på

Tidsbrist Barnet är inte intresserat Du själv är inte intresserad Annan orsak

---

2. Läser du fler böcker för ditt barn?

Ja, många fler Ja, lite fler Nej

3 a. Hur ofta brukar du och ditt barn gå till biblioteket?

Flera gånger/vecka En gång/vecka Flera gånger/månad
En gång/månad Sällan Aldrig

4. Om du svarat sällan eller aldrig beror det på att

Flera svarsalternativ möjliga.

Biblioteket ligger för långt bort
Biblioteket har för dåliga öppettider
Biblioteket har inte det jag vill ha

Ge gärna exempel

Tidsbrist Inte intresserad Annan orsak

5. Vad gör ni när ni besöker biblioteket?

Flera svarsalternativ möjliga.

Lånar böcker Läser tidningar som Bamse till exempel Använder datorer Går på arrangemang som t ex barnteater, sagostunder etc Annat

Nu kommer några frågor om hur bokläsningen brukar gå till.

6. När brukar du oftast läsa en bok med ditt barn?

På kvällen innan barnet skall somna När barnet kommer och vill läsa en bok När du själv vill läsa för ditt barn Kommentera gärna ditt svar _____

7. Brukar du berätta sagor eller berättelser ur ditt eget minne utan bok?

Ofta Ibland Sällan Aldrig

8. Brukar du berätta utan avbrott för kommentarer och låta barnet vänta med frågor tills du är färdig?

Ja, jag berättar oftast färdigt utan avbrott

Nej, jag brukar oftast låta barnet avbryta med frågor under berättandet?

Ofta Ibland Sällan Aldrig

9. Någon särskild favoritbok?

Ja Nej Om ja, vilken bok _____

10. Brukar du berätta vad boken handlar om innan du börjar läsa den?

Ja Nej

11. Brukar någon i familjen läsa för sitt nöjes skull så att barnet ser det?

Ofta Ibland Sällan Aldrig Kommentera gärna ditt svar

12. Brukar du ställa frågor till barnet under berättandet?

Ja Nej

13. Brukar ni läsa samma bok flera gånger?